

Liikenne- ja
viestintäministeriö

Postinumero- järjestelmän avoimuus

Työryhmän raportti (osa I)

Liikenne- ja viestintäministeriön

visio

Hyvinvointia ja kilpailukykyä hyvillä yhteyksillä

toiminta-ajatus

Liikenne- ja viestintäministeriö edistää väestön hyvinvointia ja elinkeinoelämän kilpailukykyä. Huolehdimme toimivista, turvallisista ja edullisista yhteyksistä.

arvot

Rohkeus

Oikeudenmukaisuus

Yhteistyö

Julkaisun päivämäärä
15.2.2013

Julkaisun nimi

Postinumerojärjestelmän avoimuus – työryhmän raportti (osa I)

Tekijät

Liikenne- ja viestintäministeriön työryhmä, pj. Olli-Pekka Rantala

Toimeksiantaja ja asettamispäivämäärä

Liikenne- ja viestintäministeriö 28.5.2012

Julkaisusarjan nimi ja numero

Liikenne- ja viestintäministeriön
julkaisu 3/2013

ISSN (verkkojulkaisu) 1795-4045
ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-243-330-5
URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-330-5>
HARE-numero

Asiasanat

posti, postinumeroalueet, postilaitokset, postitoimipaikat, avoin tieto, avoimuus

Yhteyshenkilö

Olli-Pekka Rantala, puh. 029 534 2585

Muut tiedot

Tiivistelmä

Työryhmän tehtävänä on selvittää postinumerojärjestelmän ja osoiterekisterin avoimuuden parantamista ja niiden ylläpidon mahdollista siirtämistä Viestintävirastolle. Työryhmän raportin ensimmäinen osa käsittelee keinoja postinumerojärjestelmän ylläpidon ja järjestelmästä saatavien tietojen avoimuuden edistämiseksi. Tavoitteena on, että postinumerotietoja voitaisiin hyödyntää paremmin uusia palveluja ja innovaatioita kehitettäessä.

Työryhmä esittää, että postinumerojärjestelmän ylläpitoon perustettaisiin uusi neuvoa-antava toimikunta, jonka puheenjohtajuus olisi Viestintävirastolla. Toimikunnan tehtävänä olisi antaa suosituksia ja ehdotuksia postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle järjestelmän kehittämiseksi. Viestintävirastolla tulisi olla myös mahdollisuus antaa postinumerojärjestelmää koskevia teknisiä määräyksiä. Työryhmä katsoo, että postinumerojärjestelmän ylläpitoa ei ole tarkoituksenmukaista siirtää Viestintävirastolle.

Työryhmä esittää lisäksi, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjä veloitettaisiin postilaissa tarjoamaan postinumerotiedot maksutta kaikkien saataville siten, että ne ovat helposti sähköisesti ladattavissa. Postinumerojärjestelmän ylläpitäjän tulisi myös luoda tiedote- ja aloitekanava järjestelmän ja siihen tehtävien muutosten avoimuuden parantamiseksi.

Publiceringsdatum
15.2.2013

Publikation

Öppenheten i postnummersystemet – arbetsgruppens rapport (del I)

Författare

Kommunikationsministeriets arbetsgrupp, ordförande Olli-Pekka Rantala

Tillsatt av och datum

Kommunikationsministeriet den 28 maj 2012

Publikationsseriens namn och nummer

Kommunikationsministeriets
publikationer 3/2013

ISSN (webbpublikation) 1795-4045
ISBN (webbpublikation) 978-952-243-330-5
URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-330-5>
HARE-nummer

Ämnesord

post, postnummerområde, postverk, postkontor, öppen data, öppenhet

Kontaktperson

Olli-Pekka Rantala, tfn 029 534 2585

Rapportens språk

Finska

Övriga uppgifter

Sammandrag

Kommunikationsministeriet tillsatte i maj 2012 en arbetsgrupp med uppgift att reda ut hur öppenheten i postnummersystemet och adressregistret kan förbättras och om förvaltningen av dem möjligtvis kan överföras till Kommunikationsverket. Den första delen av arbetsgruppens rapport tar upp olika sätt för att öka öppenheten i förvaltningen av postnummersystemet och den information som systemet innehåller. Målet är att kunna utnyttja postnummeruppgifterna bättre än hittills i utvecklingen av nya tjänster och innovationer.

Arbetsgruppen föreslår att man för förvaltningen av postnummersystemet grundar en ny rådgivande kommitté med en ordförande som företräder Kommunikationsverket. Kommittén ska ha i uppdrag att ge rekommendationer och utvecklingsförslag åt den som har hand om postnummersystemet. Kommunikationsverket ska ha möjlighet att meddela tekniska föreskrifter om postnummersystemet. Enligt arbetsgruppen är det inte ändamålsenligt att överföra förvaltningen av postnummersystemet till Kommunikationsverket.

Dessutom föreslår arbetsgruppen att förvaltaren av postnummersystemet med stöd av postlagen ska förpliktas att tillhandahålla postnummeruppgifterna avgiftsfritt för alla på ett sådant sätt att det är lätt att ladda ner dem elektroniskt. Förvaltaren ska också skapa en kanal för information och initiativ i avsikt att förbättra öppenheten och insynen i systemet och de ändringar som görs i det.

Date
15 February 2013

Title of publication

Openness of postcode system – working group report (part I)

Author(s)

Working group of the Ministry of Transport and Communications, chaired by Mr Olli-Pekka Rantala

Commissioned by, date

Ministry of Transport and Communications, 28 May 2012

Publication series and number

Publications of the Ministry of
Transport and Communications
3/2013

ISSN (online) 1795-4045
ISBN (online) 978-952-243-330-5
URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-330-5>
Reference number

Keywords

post, postal code areas, postal undertakings, post offices, open data, openness

Contact person

Mr Olli-Pekka Rantala, tel. 029 534 2585

Language of the report

Finnish

Other information

Abstract

The Ministry of Transport and Communications appointed on 28 May 2012 a working group to examine how the openness of Finland's postcode system and address register could be improved, and whether the responsibility for their maintenance could be assigned to the Finnish Communications Regulatory Authority. This first part of the working group's report discusses ways to promote the openness of postcode system maintenance and of the data contained in it. The purpose is to facilitate the use of postcode information in developing new services and innovations.

The working group proposes that a new advisory committee be set up, with the task of issuing the postcode system maintainer recommendations and proposals on how to develop the system. The Finnish Communications Regulatory Authority would chair the committee and have the right to issue technical regulations on the postcode system. The working group takes the view that it is not practicable to shift responsibility for postcode system maintenance to the Finnish Communications Regulatory Authority.

The working group further proposes that an obligation be incorporated in the Postal Act (415/2011), requiring the postcode system maintainer to make postcode information available to everyone, free of charge, in an easily downloadable format. According to the working group, the postcode system maintainer should also establish a channel for disseminating information and for encouraging initiatives on how to improve the openness of the system and of the changes to be introduced to it.

Liikenne- ja viestintäministeriölle

Julkisen sektorin tietoaaineistojen avoimuutta pyritään tällä hetkellä parantamaan kaikilla valtion sektoreilla. Avoin tieto mahdollistaa uusien innovaatioiden syntymisen, edistää uuden yritystoiminnan ja tutkimuksen kehittymistä ja palvelee samalla myös kaikkia kansalaisia.

Postinumerotiedot ovat verrattavissa merkitykseltään muuhun julkisen sektorin tarjoamaan tietoon, sillä ne ovat yhteiskunnan keskeistä perustietovarantoa. Postinumeroiden hallinnalla onkin Suomessa pitkät perinteet. Tietoja ylläpitää Itella Posti Oy, joka on valtion omistaman Itella Oyj:n tytäryhtiö.

On tärkeää huolehtia siitä, että postiyrietykset ja muut toimijat voivat hyödyntää postinumerojärjestelmää omassa toiminnassaan sekä vaikuttaa järjestelmän kehittämiseen. Tämä työryhmän raportti pyrkii omalta osaltaan vastaamaan siihen kysyntään, joka kohdistuu postinumerojärjestelmän avoimempaan hyödynnettävyyteen.

Tietoaaineistojen avaaminen on myös tärkeä osa yritysten omaa strategista toimintaa. Jatkossa tulisi pohtia sitä, kuinka muiden, yhteiskunnassa merkittävässä asemassa olevien valtion omistamien yritysten tietoaaineistojen avoimempaa hyödyntämistä voitaisiin edistää.

Työryhmä luovuttaa kunnioittaen loppuraporttinsa liikenne- ja viestintäministeriölle.

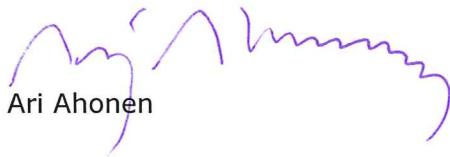
Helsingissä 15. päivänä helmikuuta 2013

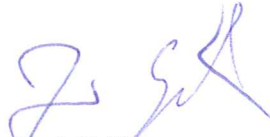
Olli-Pekka Rantala
puheenjohtaja

Elina Thorström
sihteeri

Ari Ahonen

Jari Gröhn

Riitta Haggrén

Elina Normo

Aleksandra Partanen

Taru Rastas

Päivi Rokkanen

Sisällysluettelo

Käsitteistö	2
1. Tausta ja tavoitteet	3
2. Nykyinen lainsäädäntö	4
2.1 Postinumerojärjestelmän sääntelyn tausta	4
2.2 Postinumerojärjestelmä postilaissa	5
2.3 Postinumerojärjestelmän ylläpito	5
2.4 Postinumerojärjestelmän julkisuus ja muutoksista tiedottaminen	5
2.5 Postinumerojärjestelmän yhteys postin toimipisteisiin	7
3. Postinumerojärjestelmä Suomessa	7
3.1 Postinumeroalueet	7
3.2 Postinumerotietojen saatavuus	8
3.3 Postinumeroihin tehtävät muutokset	9
3.4 Osoitetoimipaikan tai postinumeroalueen nimenmuutos	9
4. Muita tietolähteitä	10
4.1 Väestörekisterikeskus	10
4.2 Tilastokeskus	10
4.3 Karttakeskus Oy	11
4.4 Maanmittauslaitos	12
5. Kansainvälinen vertailu	12
5.1 Yleiskatsaus postinumerotietojen ylläpitoon ja avoimuuteen eräissä maissa	12
5.2 Ruotsi	12
5.3 Tanska	13
5.4 Norja	14
5.5 Saksa	14
5.6 Alankomaat	15
5.7 Yhdistynyt kuningaskunta	16
6. Julkisten tietoaineistojen avoimuus ja sääntely	16
6.1 Julkisten tietoaineistojen avaaminen Suomessa	16
6.2 Julkisten tietoaineistojen sääntely Euroopan Unionissa	17
7. Postinumerotietojen avoimuus nykyisin	18
8. Kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa esiintuodut kehittämissuhteet	21
9. Tarpeen ja vaikutusten arviointi	22
9.1 Postinumerotietojen tekninen muoto	22
9.2 Postinumerotietojen saatavuus maksuttomasti	23
9.3 Postinumerotietoihin tehtävät päivitykset	25
9.4 Postinumeroalueiden kokonaisuudistus	26
10. Postinumerojärjestelmän ylläpidon ja avoimuuden vaihtoehdot	26
10.1 Järjestelmän ylläpidon vaihtoehdot	26
10.1.1 Postinumerojärjestelmän ylläpito säilyy Itellalla	26
10.1.2 Postinumerojärjestelmän ylläpito siirtyy Viestintävirastoon	27
10.1.3 Postinumerojärjestelmän ylläpitoon tulee mukaan uusi toimielin	28
10.2 Järjestelmän avoimuuden vaihtoehdot	29
10.2.1 Postinumerotiedot saatavilla raakamuodossa	29
10.2.2 Postinumerotiedot saatavilla sekä raaka- että paikkatietomuodossa	29
10.3 Johtopäätökset	30
11. Ehdotukset järjestelmän kehittämiseksi ja avoimuuden parantamiseksi	32
11.1 Postinumerojärjestelmän hallinta ja ylläpito	32
11.2 Postinumeroaineiston avoimuus	35
Lähdeluettelo	36

Käsitteistö

Avoin tieto tarkoittaa tietoa, joka on vapaasti käytettävissä ja kierrätettävissä avoimella lisenssillä.

Paikkatiedolla tarkoitetaan kaikkea tietoa, joka sisältää välittömän tai välillisen viittauksen tiettyyn paikkaan tai maantieteelliseen alueeseen (INSPIRE-direktiivin artikkelin 3(2)).

Perusosoitteisto-tiedosto on Itellan ylläpitämä tiedosto, joka sisältää Suomessa voimassa olevat postinumerot, toimipaikat ja katutiedot talonumeroineen sekä minkä kunnan alueella katu ja talo sijaitsevat.

Postinumero on viidestä numerosta muodostuva tunnus, joka merkitään osoitetoimipaikan nimen eteen.

Postinumeroalue Suomi on jaettu postinumeroalueisiin. Postinumeron kaksi ensimmäistä numeroa määrittelee, millä alueella postinumeron mukainen paikkakunta sijaitsee. Postinumeron kolme viimeistä numeroa kertoo puolestaan, mihin postinumeroalueen sisällä olevaan osoitetoimipaikkaan lähetys toimitetaan.

Postinumerohaku on Itellan internet-sivuilla oleva maksuton hakupalvelu, jolla voi hakea kadunnimelle tai postitoimipaikalle postinumeroa.

Postinumerojärjestelmä on postilaissa käytetty termi, jolla tarkoitetaan postinumerotietojen kokonaisuutta.

Postinumero muutokset-tiedosto sisältää edellisen kuukauden aikana tapahtuneet muutokset koskien uusia, muuttuneita ja lakkautettuja postinumeroita sekä postitoimipaikkojen nimenmuutoksia.

Postinumerotiedosto on Itellan ylläpitämä tiedosto, joka sisältää kaikki Suomessa osoitteena voimassa olevat postinumerot ja kunkin postinumeron nimitiedon, pääkuntatiedon ja läänitiedon. Tiedostossa ei ole kadun nimiä. Tiedostosta selviää, minkä kunnan alueella kyseinen postitoimipaikka sijaitsee tai mitkä postinumerot kuuluvat tietyn kunnan alueelle.

1. Tausta ja tavoitteet

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti 28.5.2012 työryhmän selvittämään postinumerojärjestelmän ja osoiterekisterin avoimuuden parantamista ja niiden ylläpidon mahdollista siirtämistä Viestintävirastolle. Työryhmän toimeksianto pohjautuu Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa tekemään linjaukseen, jonka mukaan julkisin varoin tuotettuja tietovarantoja avataan kansalaisten ja yritysten käyttöön.

Postinumerojärjestelmä ja osoiterekisteri ovat yhteiskunnan keskeisiä tietovarantojärjestelmiä, joiden avoimempaa hyödynnettävyyttä pyritään työryhmän työn kautta kartoittamaan. Tavoitteena on, että järjestelmät palvelisivat paremmin esimerkiksi uusia toimijoita ja operaattoreita.

Työryhmän tehtäväksi asetettiin

- selvittää, miten postinumerojärjestelmän ja osoiterekisterin avoimuutta voidaan parantaa siten, että järjestelmiä koskevia tietokantoja voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusia palveluja ja toimintoja kehitettäessä.
- arvioida, olisiko tarkoituksenmukaista siirtää postinumerojärjestelmän ylläpito postiyritykseltä Viestintävirastolle, mahdollisen siirron aikataulua ja sen aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia sekä tarvittavia lainsäädäntötoimia.
- tehdä ehdotukset postinumero- ja osoitetietorekisterin avoimuuden parantamiseksi ja niihin liittyvistä lainsäädäntö- ja muista tarvittavista toimista sekä
- arvioida postinumerojärjestelmän siirron ja avoimuuden parantamista koskevien ehdotusten mahdollisia vaikutuksia postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle, postiryityksille, postialalla toimiville yrityksille yleensä ja Viestintävirastolle sekä pelastusviranomaisille ja Häätäkeskuslaitokselle.

Työryhmän toimikausi oli 1.6.2012–15.2.2013. Työryhmän toimikautta päätettiin jatkaa 30.5.2013 saakka. Väliraportti postinumerojärjestelmän mahdollisesta siirrosta Viestintävirastoon oli annettava 15.2.2013 mennessä. Tässä työryhmän raportissa käsitellään keinoja postinumerojärjestelmän avoimuuden parantamiseksi. Osoiterekisteriä koskeva osio julkaistaan erillisenä julkaisuna 30.5.2013.

Ahvenanmaan alueella lähetyksistä ja palveluista vastaa Posten Åland Ab (Ahvenanmaan Posti) Ahvenanmaan Postista ja postitoiminnasta voimassa olevien maakuntalakien mukaisesti. Tämä raportti ja raportissa esitetyt ehdotukset eivät koske Ahvenanmaan postipalveluja.

Työryhmän on työnsä kuluessa kuultava Esan Kirjapaino Oy:tä, postiyriyten työntekijöiden ammattijärjestöjä, posti- ja logistiikka-alalla toimivia yrityksiä, Häätäkeskuslaitosta sekä muita työn kannalta tarpeelliseksi katsottavia tahoja ja asiantuntijoita. Työryhmä on kuullut useita eri tahoja alkusyksystä 2012. Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriön internet-sivuilla on julkaistu tiedote, jonka mukaan kuka tahansa voi toimittaa kommentteja työryhmän työhön liittyen.

Kuultavina ovat olleet Helsingin kaupungin tietokeskus, Logistiikkayritysten liitto ry, Oy Schenker East Ab, Väestörekisterikeskus, Karttakeskus Oy, Itella, Posti- ja logistiikka-alan unioni Pau ry, Esan Kirjapaino Oy ja Suomen Suoramainonta Oy. Työryhmä on lisäksi saanut lausunnon Aikakauslehtien Liitto ry:ltä, Häätäkeskuslaitokselta, Maanmittauslaitokselta, Sanomalehtien Liitto ry:ltä, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry:ltä ja Keskolta. Useat toimijat ovat lisäksi vapaamuotoisesti kommentoineet työryhmän aihepiiriä.

Lisäksi kaikille niille, jotka olivat kommentoineet työryhmän aihepiiriä syksyllä 2012, annettiin mahdollisuus kommentoida työryhmän alustavaa raporttiluonnosta. Kommenttikierros oli 25.1. – 4.2.2013. Lausunnon toimittivat Aikakauslehtien Liitto ry, Suomen Suoramainonta Oy, Maanmittauslaitos, Sanomalehtien Liitto ry, Oy Schenker East Ab, Posti- ja logistiikka-alan unioni Pau ry. Lisäksi muutamat henkilöt ja alan toimijat kommentoivat raporttiluonnosta vapaamuotoisesti sähköpostilla.

Työryhmän puheenjohtajana toimii viestintämarkkinat-yksikön päällikkö, viestintäneuvos Olli-Pekka Rantala liikenne- ja viestintäministeriöstä. Työryhmän jäseniä ovat viestintäneuvos Elina Normo, viestintäneuvos Taru Rastas ja yli-insinööri Jari Gröhn liikenne- ja viestintäministeriöstä sekä lakimies Päivi Rokkanen Itella Oyj:stä, tutkimuspäällikkö Ari Ahonen Kilpailuvirastosta (1.1.2013 alkaen Kilpailu- ja kuluttajavirasto), erityisasiantuntija Aleksandra Partanen Viestintävirastosta ja johtaja Riitta Haggrén Väestötietokeskuksesta. Työryhmän sihteerinä toimii neuvotteleva virkamies Elina Thorström liikenne- ja viestintäministeriöstä.

2. Nykyinen lainsäädäntö

2.1 Postinumerojärjestelmän sääntelyn tausta

Postilaki (415/2011) tuli voimaan 1.6.2011. Uudella postilailla toimeenpannaan niin sanottu kolmas postipalveludirektiivi (2008/6/EY, jäljempänä kolmas postipalveludirektiivi), joka muutti Euroopan parlamentin ja neuvoston ensimmäistä postipalveludirektiiviä 97/67/EY sellaisena kuin se on aiempine muutoksineen.

Postilaissa säädetään ensimmäisen kerran postinumerojärjestelmästä. Postilakia edeltänyt postipalvelulaki (313/2001) ei sisältänyt postinumeroita koskevia säännöksiä.

Postilain 37 §:ssä säädetään postinumerojärjestelmästä. Säännöksen mukaan valtioneuvoston on huolehdittava siitä, että postitoiminnan hoitamiseksi ylläpidetään postinumerojärjestelmää. Pykälässä säädetään myös velvollisuudesta luovuttaa tietoja postinumerojärjestelmästä ja tiedottaa siihen tehtävistä muutoksista.

Postinumerojärjestelmän sääntelyn taustalla on kolmas postipalveludirektiivi, jonka 11 a artiklan nojalla jäsenvaltioiden tulee varmistaa avoin ja syrjimätön pääsy postialan infrastruktuurin osiin, jos se on tarpeen käyttäjien edun suojelemiseksi ja/tai tehokkaan kilpailun edistämiseksi. Yksi mainituista infrastruktuurin osista on postinumerojärjestelmä.

Postilakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 216/2010 vp) todetaan, että postinumerojärjestelmää koskeva sääntely on tarpeen luoda sen varmistamiseksi, että muut postiyrietykset saavat järjestelmästä tarvitsemansa tiedot. Hallituksen esityksen mukaan sääntelyn tarkoituksena ei ollut puuttua järjestelmän perusteisiin, vaan tarkoituksena oli varmistaa, että muut toimijat saavat järjestelmästä toiminnassaan tarvitsemansa tiedot. Postinumerojärjestelmän taustalla on siten ajatus siitä, että järjestelmä palvelee postiyrityksiä erityisesti postilähetysten ohjauksessa asiakkaille.

Postinumerojärjestelmä on kehittynyt ajan kuluessa yleispalvelun tarjoajan oman toimintansa ohjausjärjestelmäksi. Samaa postinumerojärjestelmää käytetään myös monessa muussa yhteiskunnan toiminnassa, joten sen muutoksilla on vaikutusta esimerkiksi väestötietojärjestelmään.

2.2 Postinumerojärjestelmä postilaissa

Postinumero on Suomessa postilain mukaan viidestä numerosta muodostuva tunnus, joka merkitään osoitetoimipaikan nimen eteen. Julkinen postinumerojärjestelmä voidaan jakaa kahteen postinumeroryhmään: 1) yleiset eli maantieteellisen osoitejärjestelmän postinumerot sekä 2) muut postinumerot, esimerkiksi virtuaalisiin osoitteisiin liittyvät tai asiakaskohtaiset postinumerot.

Postilain 37 §:n 1 momentin mukaan yleinen postinumerojärjestelmä on sidoksissa maantieteellisiin alueisiin. Hallituksen esityksessä todetaan, että postinumeroalueet eivät kuitenkaan ole riippuvaisia hallinnollisten alueiden rajoista. Yksittäisten asiakkaiden käyttöön voidaan lisäksi antaa postinumeroita, jotka eivät ole sidoksissa maantieteellisiin alueisiin. Lisäksi postinumeroita on yleispalvelun tarjoajan tuotannollisessa käytössä sekä muun muassa varattuna puolustusvoimien käyttöön poikkeustilanteita varten.

Postilokeroiden ja koontipalveluiden postinumerot erotetaan maantieteellisistä postinumeroista erilaisella loppuosalla. Yrityspostinumerot eivät ole sidoksissa tiettyyn osoitepaikkaan, mutta nekin jaetaan lajittelukeskusalueittain. Yrityspostinumeroita hyödyntävät sekä yritykset että julkishallinnon toimijat.

Postilain perustelujen mukaan postinumerojärjestelmän sisältämällä tiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi itse postinumeroa, toimipaikan nimeä, kuntatietoa ja kadunnimeä. Sen sijaan esimerkiksi huoneistokohtaisia tietoja järjestelmästä ei ole tarkoitus pitää julkisesti nähtävillä. Tämän määritelmän mukaan postinumerojärjestelmän ei ole lakia valmisteltaessa tarkoitettu sisältävän karttamuotoisia tietoja postinumeroista taikka muita vastaavanlaisia paikkatietoja.

2.3 Postinumerojärjestelmän ylläpito

Postilain 37 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvosto asettaa postinumerojärjestelmän ylläpitämistä koskevan ehdon toimiluvassa postiyritykselle siten kuin 9 §:ssä säädetään. Hallituksen esityksen mukaan velvoite voidaan asettaa vain yhdelle yritykselle, koska maassa ei voi olla useita postinumerojärjestelmiä. Postinumerot muodostavat koko maan kattavan järjestelmän, jonka hallinnoinnin on oltava yhdellä taholla. Lisäksi todetaan, että käytännössä postinumerojärjestelmää koskeva toimilupaehto on luontevinta asettaa yleispalvelun tarjoajalle, jonka prosessien ohjaamisen välineeksi nykyinen postinumerojärjestelmä on luotu.

Postilaissa säädetään myös velvollisuudesta luovuttaa tietoja postinumerojärjestelmästä ja tiedottaa siihen tehtävistä muutoksista. Tiedot on luovutettava postitoiminnan hoitamiseksi käyttökelpoisessa muodossa sekä kustannussuuntautuneella hinnalla ja avoimin ja syrjimättömin ehdoin. Postinumerojärjestelmää ylläpitävän postiyrityksen on muun muassa pidettävä postinumerojärjestelmän sisältämiä tietoja julkisesti nähtävillä.

2.4 Postinumerojärjestelmän julkisuus ja muutoksista tiedottaminen

Postilain 37 §:n 3 momentin mukaan postinumerojärjestelmää ylläpitävän postiyrityksen tulee pitää postinumerojärjestelmänsä sisältämiä tietoja julkisesti nähtävillä. Hallituksen esityksessä 216/2010 vp todetaan, että postinumerojärjestelmän sisältämiä tietoja tulee pitää julkisesti nähtävillä esimerkiksi siksi, että postin lähettäjä pystyy tarkistamaan oikean postinumeron. Tämä palvelee postinkulun varmuutta.

Postilakia koskevan hallituksen esityksen mukaan postinumeroita voidaan pitää julkisesti nähtävillä esimerkiksi yrityksen internet-sivuilla. Hyvään palveluun kuuluu, että postinumeroista saa tietoa pyydettyäessä myös paperimuodossa ja puhelimitse

esimerkiksi palvelunumerosta. Tieto on tarjottava sellaisissa kaikille saavutettavissa muodoissa, joiden ylläpitäminen ei tuota yritykselle kohtuuttomia kustannuksia. Näin esimerkiksi erityisryhmät, kuten kuulo- tai näkövammaiset, pystyvät käytännössä saamaan tarvitsemaansa tietoa postinumeroista.

Postilain 37 §:n 3 momentin mukaan postiyrityksen tulee lisäksi luovuttaa pyydettyä tietoa postinumerojärjestelmästä postitoiminnan hoitamiseksi käyttökelpoisessa muodossa, kustannussuuntautuneella hinnalla sekä avoimin ja syrjimättömin ehdoin. Hallituksen esityksen mukaan velvollisuus luovuttaa tietoa koskee sellaisia tilanteita, joissa esimerkiksi toiset postiyritykset tai suurasiakkaat tarvitsevat muita kuin yksittäisiä postinumerotietoja. Näitä voivat olla esimerkiksi yrityspostinumeroita koskevat tiedot. Yrityspostinumeroa käyttävä yritys saa käyttöoikeuden kyseiseen postinumeroon.

Postilain 37 §:n 4 momentissa säädetään siitä, miten postinumerojärjestelmän muutoksista tulee tiedottaa. Säännös koskee sellaisia muutoksia, joita postiyritys itse tekee järjestelmään. Siten ehdotetut määräajat eivät koske esimerkiksi sellaisia muutoksia, jotka johtuvat kunnan päätöksellä tehtävästä kadunnimen muutoksesta.

Edellä mainitussa momentissa säädetään ensinnäkin *yleisestä tiedotusvelvollisuudesta*. Momentin mukaan postiyrityksen tulee tehokkaasti tiedottaa postinumeroa koskevasta muutoksesta viimeistään kaksi kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa. Tehokkaana yleisenä tiedottamisena voidaan pitää asian ilmoittamista postiyrityksen internet-sivuilla.

Momentissa säädetään lisäksi *erityisestä tiedotusvelvollisuudesta* postinumeroiden muutostapauksissa. Myös tässä momentissa mainituille tahoille tulee tiedottaa muutoksesta kaksi kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa. Erityinen tiedottamisvelvollisuus edellyttää, että muutos annetaan tiedoksi yksilöllisesti esimerkiksi kirjeellä.

Momentin 1 kohdan mukaan muutoksesta on tiedotettava niille käyttäjille, joita muutos koskee. Näitä ovat kaikki ne, joiden osoite muuttuu postinumeron muutoksen johdosta. Kukin postinsaaja vastaa kuitenkin itse siitä, että tiedottaa muuttuneesta osoitteestaan lähettäville.

Momentin 2 kohdassa säädetään velvollisuus ilmoittaa postinumeron muuttumisesta niille kunnille, joita muutos koskee. Kunnat vastaavat alueellaan osoitenimistä ja niiden antamisesta. Kunnat saattavat myös itse tai asukkaiden aloitteesta ehdottaa postinumeroihin taikka postinumeroalueiden nimiin tai rajoihin muutoksia.

Momentin 3 kohdassa veloitetaan yritys tiedottamaan muutoksesta muille postiyrityksille, jotta muut postiyritykset pystyvät pitämään tietonsa ajan tasalla ja käyttämään postinumerojärjestelmää postinkulun varmuuden turvaavalla tavalla.

Momentin viimeisen 4 kohdan mukaan tieto tulee toimittaa erikseen myös väestötietojärjestelmän ylläpitäjille, pelastusviranomaisille sekä hätäkeskuslaitokselle. Velvollisuus on tarpeen, koska postinumeroita käytetään väestötietojärjestelmässä. Niin ikään pelastusviranomaiset ja hätäkeskukset käyttävät postinumeroita toiminnassaan, joten myös nämä viranomaiset on pidettävä ajan tasalla niihin tehtävistä muutoksista.

Postilain 37 §:n 5 momentin mukaan 4 momentissa säädettyä määräaika ei sovelleta muutokseen, joka koskee vain yksittäistä postinsaajataloutta tai yksittäisen asiakkaan käyttöön annettua postinumeroa, joka ei ole sidoksissa yleiseen maantieteelliseen postinumerojärjestelmään. Yksittäisen asiakkaan käyttöön annetulla postinumerolla tarkoitetaan edellä mainittuja suurasiakkaiden postinumeroita, joita annetaan etenkin yritysten ja julkisyhteisöjen käyttöön. Tällaisilla muutoksilla ei ole yleensä sellaista

laajempaa merkitystä, jonka vuoksi tiedottaminen tulisi hoitaa yhtä paljon ennen muutoksen tekemistä kuin yleensä.

2.5 Postinumerojärjestelmän yhteys postin toimipisteisiin

Postilain tarkoituksena on varmistaa, että koko maassa on saatavilla kohtuullisin, avoimin ja syrjimättömin ehdoin postin peruspalvelut. Postilaissa säädetään postin yleispalvelusta eli niistä palveluista, joiden tulee olla kaikkien saatavilla koko maassa. Postilain 15 §:n mukaan yleispalveluun kuuluu yleisesti käytettävissä olevilla käteismaksutavoilla maksettujen enintään kahden kilon painoisten kirjelähetysten sekä enintään kymmenen kilon painoisten postipakettien tarjonta. Lisäksi yleispalveluun kuuluu edellä mainittujen kirjeiden ja pakettien kirjaamis- ja vakuuttamispalvelut sekä maahan saapuvien enintään kahdenkymmenen kilon painoisten postilähetysten tarjonta.

Postin yleispalveluun liittyy myös velvollisuus ylläpitää toimipisteverkostoa. Postilain 16 §:n mukaan yleispalvelun tarjoajan on ylläpidettävä toimipisteitä, joista yleispalveluun kuuluvat tuotteet ja palvelut ovat saatavilla. Toimipisteet on sijoitettava siten, että yleispalvelun käyttäjät voivat asioida toimipisteessä kohtuullisen matkan päässä vakituisesta asunnostaan. Toimipisteiden sijaintia ja kohtuullista matkaa määriteltäessä on otettava huomioon alueen väestötiheys ja pinta-ala, alueella ilmenevät asiointitarpeet, palveluiden sijainti yleensä ja muut paikalliset olosuhteet sekä uusien postipalvelumuotojen kehittyminen.

Valtioneuvoston asetuksella 113/2012 on täsmennetty toimipisteiden sijoittamista koskevaa postilain säännöstä muun muassa siten, että toimipisteet on sijoitettava siten, että koko maan alueella vähintään 82 prosentilla postipalvelujen käyttäjistä toimipisteen etäisyys vakituisesta asunnosta on enintään kolme kilometriä. Lisäksi korkeintaan kolmella prosentilla postipalvelujen käyttäjistä etäisyys vakituisesta asunnosta toimipisteeseen saa olla yli kymmenen kilometriä.

Postinumeroalueiden määrittelyllä on yhteys postitoimipisteitä koskevaan yleispalveluvelvollisuuteen. Koska kuitattavien postilähetysten noutopaikka määräytyy pääsääntöisesti postinsaajan osoitteena olevan postitoimipaikan mukaan, postinumeroalueiden määrittelyllä on välitön yhteys tähän toimipisteitä koskevaan velvoitteeseen. Jokaisella toimipisteellä on postinumero. Postinumeroalueita koskevat muutokset on toteutettava siten, että edellä mainitut, toimipisteiden sijoittamista ja kohtuullista etäisyyttä koskevat postilain ja valtioneuvoston asetuksen asettamat vaatimukset täyttyvät.

3. Postinumerojärjestelmä Suomessa

3.1 Postinumeroalueet

Postilähetysten ohjaus perustui 1970-luvun alkuun asti paikannimeen. Postinumerojärjestelmä otettiin virallisesti käyttöön 1.1.1973. Postinumerot muodostettiin sen mukaan, missä on kiinteä postitoimipiste. Postinumero yksilöi alueella toimivan yksittäisen palvelupisteen.

Postinumero on viidestä numerosta muodostuva koodi, joka merkitään osoitetoimipaikan nimen eteen. Esimerkiksi 00100 ilmentää Helsingin keskustan postinumerokoodia. Postinumero ohjaa postin kulkua lähettäjältä postinlajittelun ja -jakelun kautta vastaanottajalle. Suomessa on tällä hetkellä voimassa noin 3 100 postinumeroa. Ahvenanmaan postitoimintaa varten on varattu postinumeroalue 22000-22999.

Suomi on jaettu *postinumeroalueisiin*, joissa kukin postinumero kattaa yhtenäisen maantieteellisen alueen. Postinumeron kaksi ensimmäistä numeroa määrittelevät, millä alueella postinumeron mukainen paikkakunta sijaitsee. Postinumeron kaksi seuraavaa numeroa kertovat osoitetoimipaikan ja viimeinen numero sen, jaetaanko lähetys katu- vai postilokero-osoitteeseen tai vaihtoehtoisesti sen, onko kyseessä erilliseen sopimukseen perustuva postinjakelu. Numerotunnuksen lisäksi osoitteissa käytetään myös osoitetoimipaikan nimeä.

Postinumeroalueen rajat eivät ole samat kuin kuntarajat, sillä sama postinumero voi jakaantua esimerkiksi kahden tai useamman kunnan alueelle. Kunnan alueella voi myös olla useita postinumeroalueita sekä erilaisia osoitetoimipaikan nimiä.

Paljon postia saavilla yrityksillä voi olla käytössä oma postinumero, joka koostuu numerosta ja yrityksen nimestä. Näitä yrityspostinumeroita ei ole sidottu tiettyyn alueeseen tai toimipaikkaan. Yrityspostinumeroita on tällä hetkellä käytössä yhteensä 86 kappaletta.

Suomessa 1970-luvulla käyttöön otettu postinumero on nykyään apuna myös tehtäessä esimerkiksi maantieteelliseen jakoon perustuvia tilastoja, markkinointitutkimuksia, -laskelmia ja -suunnitelmia jne.

3.2 Postinumerotietojen saatavuus

Itella ylläpitää *postinumerotiedostoa*, joka sisältää kaikki Suomessa osoitteena voimassa olevat postinumerot ja kunkin postinumeron nimitiedon, pääkuntatiedon ja läänitiedon. Tiedostossa ei ole kadun nimiä. Tiedostosta selviää, minkä kunnan alueella kyseinen postitoimipaikka sijaitsee tai mitkä postinumerot kuuluvat tietyn kunnan alueelle. Itella toimittaa tiedoston asiakkaan tilauksesta kertatoimituksena sähköpostilla tai ftp-siirtona. Kertatilauksella maksoi 120,00 euroa vuonna 2012. Säännölliset toimitukset perustuivat sopimukseen ja toimitukset sai 1, 3, 6 tai 12 kuukauden välein. Tiedosto on 1.1.2013 lähtien saatavilla Itellan internet-sivujen kautta maksuttomasti.

Itella ylläpitää myös *perusosoitteisto-tiedostoa*, joka sisältää postinumerotietojen lisäksi katuosoitteet kadunnumerovälein. Kertatoimituksena Perusosoitteisto ei edellyttänyt sopimusta. Kertatilauksella oli 360,00 euroa + alv vuonna 2012. Säännölliset toimitukset kertatilauksen jälkeen olivat 95,00 euroa/toimitus vuonna 2012. Säännölliset toimitukset perustuivat sopimukseen ja toimitukset sai 1, 3, 6 tai 12 kuukauden välein. Perusosoitteisto on mahdollista saada myös CD-levynä. Tiedosto on 1.1.2013 lähtien saatavilla Itellan internet-sivujen kautta maksuttomasti.

Itellalta on mahdollista saada tietoa muutoksista postinumeroihin myös *postinumeromuutokset-tiedoston* muodossa. Postinumeromuutokset-tiedosto sisältää edellisen kuukauden aikana tapahtuneet muutokset koskien uusia, muuttuneita ja lakkautettuja postinumeroita sekä postitoimipaikkojen nimenmuutoksia. Vuonna 2012 muutostiedot toimitettiin sopimukseen perustuen joka kuukausi. Tiedosto toimitettiin joko Itellan extranet-palvelun kautta tai ftp-siirtona. Tiedosto maksoi 20,00 euroa kuukaudessa vuonna 2012. Itellan toimittamiin tiedostohintoihin lisättiin arvonlisävero, joka on 23 prosenttia vuonna 2012. Tiedosto on 1.1.2013 lähtien saatavilla Itellan internet-sivujen kautta maksuttomasti.

Kuka tahansa voi 1.1.2013 alkaen ladata itsepalveluna postinumerotiedoston, perusosoitteiston sekä postinumeromuutokset-tiedoston Itellan internet-sivujen kautta ja julkiselta FTP-palvelimelta. Aikaisemmat tiedostot on saatavilla arkistohakemistosta noin kolme kuukautta taaksepäin. Lisäksi Itellan internet-sivuilla olevan postinumerohaun avulla on mahdollista hakea usealla tavalla tietoa postinumerojärjestelmästä, esimerkiksi kadunnimelle tai postitoimipaikalle postinumeroa taikka postinumeroon kuuluvat

katuosoitteet tai kunnassa käytössä olevat postinumerot. Postinumerohaun tiedot ja postinumerotiedosto ja perusosoitteisto päivitetään viikoittain, postinumeromuutokset päivitetään kuukausittain.

Tiedostot ovat vapaasti ladattavissa Itellan palvelukuvauksessa esitetyssä muodossa ja siinä kuvatuissa palvelukanavissa. Tietoja voi luovuttaa edelleen, mutta aineistoja luovutettaessa on huolehdittava siitä, että luovutuksensaajalla on tieto palvelun käyttöehdoista sekä tietojen latauspäivämäärästä.¹

3.3 Postinumeroihin tehtävät muutokset

Itella vastaa postinumeromuutosten käsittelystä ja päätöksen tekemisestä. Muutoksia postinumeroihin ja toimipaikkojen nimiin tapahtuu lähes joka kuukausi. Postinumeroon tehtävä muutos voi koskea osoitetoimipaikan nimeä, postinumeroalueen rajoja, uuden postinumeron perustamista tai postinumeron lakkautusta.

Muutostarpeita postinumeroon tai postinumeroalueen nimeen voi tulla esimerkiksi asukkailta, asukas- ja kyläyhdistyksiltä tai kunnilta. Itella edellyttää, että muutosehdotuksessa on esitettyä muutoksen tarpeellisuus ja perusteet. Itellan mukaan lähtökohdiana on, että muutos ei saa heikentää postin jakelun toimintaedellytyksiä, postin kulkunopeutta ja laatua.

Itella voi myös itse esittää uuden postinumeron perustamista, postinumeroalueen rajojen muutosta tai vanhan numeron lakkauttamista, jos sillä voidaan varmistaa postinkulkua. Postinumeroalueiden muutosten tavoitteena on yleensä postinumeroalueiden selkiyttäminen siten, että ne rajoittuvat mahdollisimman paljon esimerkiksi pääväyliin ja vesistöihin. Joissakin tapauksissa postinumeromuutosten avulla varaudutaan kaupungin laajentumiseen. Postinkulun palvelutason takaaminen eri toiminnoissa tulevaisuudessa saattaa myös edellyttää postinumeroalueiden muutoksia. Postinumeroalueiden rajojen määrittelyssä pyritään siihen, että postinsaajien asiointimatkat lyhenevät oman osoitteensa mukaiseen lähimpään toimipisteeseen, josta muun muassa noudetaan paketteja ja muita kuitattavia lähetyksiä. Siten postinumeromuutoksilla pyritään yleensä selkeyttämään postinumeroalueita vastaamaan paremmin paikallisia maantieteellisiä olosuhteita ja infrastruktuuria sekä kuluttajien tarpeita.

Muutosesitys tehdään Itellalle kirjallisesti. Kirjallinen esitys muutoksesta osoitetaan Itella Posti Oy:n Palvelutuotannon alueelliselle suunnittelupäällikölle, joka vastaa asian valmistelusta. Jos muutos on mahdollista toteuttaa, Itella suunnittelee muutoksen yhteistyössä kunnan kanssa. Ennen muutosten toteuttamista selvitetään sen vaikutukset sekä postinkululle että alueen asukkaille ja yrityksille. Tarvittaessa Itella tekee asiakaskyselyn muutosalueella.

Itella tiedottaa toteutettavasta postinumeromuutoksesta muun muassa asukkaille ja kunnalle, jota muutos koskee. Itella välittää muutoksesta tiedon myös Väestörekisterikeskukseen sekä muille postilaissa nimetyille tahoille. Viimeisimmät postinumeromuutokset ovat myös nähtävillä Itellan internet-sivuilla. Sivulla tiedotetaan myös tiedossa olevista tulevista muutoksista postinumeroihin.

3.4 Osoitetoimipaikan tai postinumeroalueen nimenmuutos

Kunnat vastaavat alueillaan osoitenimistä ja niiden antamisesta. Yksityishenkilöt, asukas- ja kyläyhdistykset tekevät osoitetoimipaikan tai postinumeroalueen nimeä koskevan

¹ Palvelukuvaus on saatavilla täällä:

http://www.itella.fi/liitteet/palvelutjatuotteet/yhteystietopalvelut/postinumeropalvelut_palvelukuvaus_ ja_kayttohdot.pdf.

muutosehdotuksen kunnalle. Jos kunta pitää nimenmuutosta perusteltuna, se selvittää asukkaiden mielipiteen muutokseen ja pyytää Kotimaisten kielten keskukselta lausunnon ehdotetusta nimestä ja sen kirjoitusasusta. Kunta voi myös itse esittää osoitenimen muutosta.

Kunta tekee Itellalle kirjallisen esityksen muutoksesta. Itella toteuttaa muutoksen yhteistyössä kunnan kanssa, jos muutos on mahdollista toteuttaa, kunnanhallitus on tehnyt asiasta päätöksen ja asukkaiden mielipiteet sekä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen lausunto on huomioitu.

Itella vastaa muutoksen toimeenpanosta sekä päätöksen tiedottamisesta kunnalle. Tiedottaminen alueen asukkaille ja yrityksille sekä paikalliselle medialle toteutetaan yhteistyössä kunnan kanssa. Muutoksen voimaantulolle varataan vähintään kolme kuukautta. Lähetysten perilletoimituksen varmistamiseksi asukkaiden tulee tiedottaa muuttuneesta osoitteestaan postin lähettäjiille.

4. Muita tietolähteitä

4.1 Väestörekisterikeskus

Postinumero vietään väestötietojärjestelmään jokaiselle rakennukselle. Tieto on ns. pakollinen tieto eli jokainen rakennus kuuluu johonkin postinumeroalueeseen. Henkilöiden vakinaiset ja tilapäiset osoitteet puolestaan muodostuvat asumistiedon perusteella eli henkilöt saavat sen rakennuksen osoitteen (katu, osoitenumero, huoneistonumero ja postitoimipaikka ja numero), johon heidät on merkitty asumaan joko vakituisesti tai tilapäisesti. Henkilöillä voi olla myös paikkaan sitomattomia osoitteita, kuten postiosoite tai sähköpostiosoite.

Väestötietojärjestelmän tietojen luovutuksessa (yli 350 miljoonasta tietoyksiköstä vuosittain) ylivoimaisesti suurin osa sisältää henkilöiden nimiä ja osoitetietoja. Osa luovutuksista tapahtuu yksikkötasolla suorakäyttöyhteyksien kautta (n. 20 milj. kyselyä), mutta isoimmat massat menevät ns. poimintoina ja asiakasrekistereiden päivityksinä. Tällaisia toimituksia on vuosittain yli 3000, joista eri valintakriteereillä tehtyjä poimintoja on noin 2500. Niissä suurimmassa osassa yhtenä valintakriteerinä on postinumeroalue. Erityisesti näin on yksityisen sektorin tietopalveluissa.

Myös rakennustietojen toimituksissa lähes poikkeuksetta välitetään myös rakennuksen osoite kokonaisuudessaan. Rakennustietotoimituksia tehdään etupäässä erilaisiin suunnittelutarkoituksiin, kuten operaattoreiden tai sähköyhtiöiden verkkosuunnitteluun ja toisaalta paikannuspalveluihin.

Kun postinumerotieto on vain valintakriteerinä, ei ole aivan välttämätöntä, että tieto on ajan tasalla, mutta kun toimituksen lopputuloksena yleensä välitetään henkilön ajantasainen nimi ja osoite asiakkaalle, on oikealla tiedolla tärkeä merkitys. Tästä syystä jatkuva, katkeamaton muutostietojen toimitus alkuperäiseltä tiedon ylläpitäjältä (Itella) on välttämätöntä.

4.2 Tilastokeskus

Tilastokeskuksella on maksullinen suomenkielinen Internet-palvelu, joka sisältää kattavan tietokokonaisuuden alueellista tilastotietoa postinumeroalueittain ja kunnittain koko Suomesta. Palvelun taulukoiden tietosisältö perustuu Tilastokeskuksen aineistoihin ja luokituksiin. Aineistojen tiedot ovat viimeisimpiä tilastotietoja vuosilta 2009, 2010 ja 2011.

Palvelussa on 20 kuntataulukkoa ja 19 postinumeroalueetaulukkoa. Oppilaitoksille on olemassa Suomi postinumeroalueittain -palvelusta oma, vain opetuskäyttöön tarkoitettu suppeampi versio. Palvelun oppilaitosversio koostuu neljästä taulukosta.

Tilastokeskus tarjoaa postinumeroaluetietoja karttamuodossa (1:20 000, vesialueilla leikatussa versiossa ranta-alueet 1:160 000). Tilastolliset postinumeroalueet on muodostettu postinumeroalueista tilastotuotantoa varten. Tilastokeskus rajaa (yleistään) postinumeroalueet vuosittain perustuen väestötietojärjestelmän rakennuksen osoitteen postinumerotietoon.

Koko maan postinumeroalueaineiston peruslisenssin veroton hinta on 1 600 euroa vuonna 2013. Peruslisenssi on 1-5 yhtäaikaisen käyttäjän lisenssi, joka on tarkoitettu yhden organisaation käyttöön. Organisaation sisäiseen käyttöön tulevien yli viiden käyttäjän lisenssien hinta on 3 200 euroa. Hintoihin lisätään arvonlisävero 24 prosenttia.

Kartta-aineistoa on saatavissa myös koko maata pienemmiltä alueilta, jolloin hinta määräytyy postinumeroalueiden määrän mukaan. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa) postinumeroalueet on saatavilla hintaan 300 euroa vuonna 2013. Yli viiden käyttäjän lisenssien hinta on yhteensä 600 euroa. Hintoihin lisätään arvonlisävero 24 prosenttia.

Tilastokeskuksen palvelu sisältää tilastotaulukoita usealta eri aihealueelta postinumeroalueittain. Taulukoihin on valittu keskeisiä muuttujia, joilla kuvataan väestön ikä-, koulutus-, työpaikka- ja tulo rakennetta. Asuntokuntien elämänvaihe- ja tulotietoja sekä rakennus- ja yritystietoja on myös useassa taulukossa. Tilastojen tulkinnan avuksi jokaisessa taulukossa esitetään siinä käytettyihin muuttujiin liittyvät määritelmät sekä aineistojen tietolähteet, luokitukset ym. sisältöä kuvaavat tiedot.

Tilastolliset postinumeroalueet on muodostettu paikkatietomenetelmin rakennuspisteiden avulla ja postinumerotiedon perusteella. Rajaukseen on tehty manuaalikorjauksia. Tilastokeskus on myös nimennyt postinumeroalueet. Suomi postinumeroalueittain -palvelu päivitetään uusilla tilastotiedoilla kerran vuodessa.

4.3 Karttakeskus Oy

Karttakeskus Oy tarjoaa aluejakoaineistoja, joihin kuuluvat hallinnolliset alueet ja postinumeroalueet. Ne ovat saatavilla tällä hetkellä tarkimmillaan 1:200 000 mittakaavassa vektorimuotoisina paikkatietoaineistoina.

Karttakeskus tarjoaa postinumeroaineistoa, jota ylläpidetään yrityksen postinumerotietokannassa. Aluemaiset kohteet sisältävät ominaisuustietoina muun muassa postinumerot sekä postitoimipaikkojen nimet suomeksi ja ruotsiksi. Postinumeroalueet on saatavissa viiden numeron tarkkuudella mittakaavassa 1:200 000. Karttakeskus voi toimittaa tilaustyönä postinumeroalueet myös kolmen tai kahden numeron tarkkuudella.

Karttakeskus tarjoaa myös postinumeroalueiden välistä etäisyysmatriisia. Postinumeroalueiden välinen etäisyysmatriisi on ASCII-muotoinen aineisto, joka sisältää postinumeroalueiden väliset etäisyydet laskettuna nopeuden mukaan optimoitua tieverkkoa pitkin. Etäisyydet on laskettu postinumeroalueaineistojen pohjalta ja Karttakeskus Suomen Tiestön avulla. Karttakeskuksen mukaan aineistoa voidaan käyttää esimerkiksi logistiikan suunnittelujärjestelmissä kuljetuskustannusten laskentaan.

Karttakeskus tuottaa myös Osoitekartat-aineistoa. Karttakeskus Suomen Tiestön ja Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan pohjalta tuotettu katutaso rasterikartta-

aineisto. Kartalla on kuvattu koko Suomen tiestö, katunimet ja osoitenumerot, rakennukset, maankäyttö, vesistöt sekä nimistöä.

4.4 Maanmittauslaitos

Maanmittauslaitos avasi digitaaliset maastotiedot 1.5.2012 kansalaisten ja yritysten ilmaiseen ja vapaaseen käyttöön. Avaaminen tarkoittaa sitä, että Maanmittauslaitos ei peri maksuja digitaalisten maastotietoaineistojen käyttöoikeuksista toukokuusta 2012 alkaen ja tuotteille annetaan ikuinen, vapaa käyttöoikeus. Avaaminen koskee kaikkia Maanmittauslaitoksen digitaalisia maastotietotuotteita, kuten maastotietokantaa ja siitä johdettuja tuotteita, kiintopisteitä, laserkeilausaineistoja sekä ilma- ja ortokuvia.

Maanmittauslaitos tarjoaa avoimia aineistoja eri tiedostomuodoissa. Aineistojen katseluun ja muokkaamiseen tarvitaan ohjelma, joka osaa käsitellä kyseistä tiedostomuotoa. Esimerkiksi vektorimuotoisten karttojen käsittelyyn tarvitaan paikkatieto-ohjelmisto. Kuvamuotoisia aineistoja, kuten maastokarttoja rasterimuodossa ja ilmakuvia, voi hyödyntää kuvankäsittelyohjelmilla.

Karttoja ja ilmakuvia voi myös katsella ilmaiseksi Karttapaikalla (www.karttapaikka.fi) ja Paikkatietoikkunassa (www.paikkatietoikkuna.fi). Karttapaikalta voi hakea karttoja ja ilmakuvia koko Suomesta muun muassa paikannimillä ja koordinaateilla. Sieltä voi myös tulostaa karttakuvan omaan, yksityiseen käyttöön. Paikkatietoikkunassa on Maanmittauslaitoksen aineistojen lisäksi lukuisten muiden aineistontuottajien aineistoja, joita voit katsella yhdessä tai erikseen palvelun karttaikkunassa.

5. Kansainvälinen vertailu

5.1 Yleiskatsaus postinumerotietojen ylläpitoon ja avoimuuteen eräissä maissa

Seuraavissa katsauksissa on tarkasteltu postinumerojärjestelmän ylläpitoa, hallintaa ja avoimuutta Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa, Saksassa, Alankomaissa ja Yhdistyneessä Kuningaskunnassa.

Kaikissa edellä mainituissa maissa postinumerojärjestelmää ylläpitää ja hallinnoi postiyritys. Huomionarvoista on, että yhdessäkään maassa viranomainen ei ylläpidä ja hallinnoi postinumerojärjestelmää. Sen sijaan suunnitellut muutokset postinumerojärjestelmään on joissakin maissa hyväksyttävä esimerkiksi valvovalla viranomaisella taikka erillisessä toimielimessä (Ruotsi, Tanska, Yhdistynyt Kuningaskunta).

Postinumerot ovat kaikissa maissa saatavilla avoimesti hakukoneen kautta internetin välityksellä. Paikkatietomuodossa postinumerotiedot ovat saatavilla maksuttomasti ainoastaan Alankomaissa, jossa palvelua tarjoaa valtio. Tanskassa ja Norjassa postinumerotiedot on saatavilla maksuttomasti ns. raakamuodossa. Ruotsissa ja Saksassa myös raakamuotoinen tiedosto on maksullinen.

5.2 Ruotsi

Ruotsin nykyinen postilaki (postlag) tuli voimaan vuonna 2010. Postilain mukaan postinumerojärjestelmän ylläpitäminen ja hallinto on hallituksen tai sen määräämän viranomaisen osoitettava jollekin postitoimijoista. Estettä ei ole sille, että yleispalvelua tarjoava postitoimija on eri kuin postinumeroita hallinnoiva toimija. Lain esitöissä tosin todetaan, että nämä tehtävät tulisi antaa samalle toimijalle.

Postiasetuksessa (postförordning) nimittävaksi viranomaiseksi on määrätty post- och telestyrelsen (PTS) ja hallituksen päätöksellä vuonna 1999 koko maan postinumerojärjestelmää hallinnoivaksi toimijaksi Ruotsin Posti (Posten AB).

Postilain mukaan Ruotsin postin on saatava muille kuin yksittäisiä vastaanottajia koskeville postinumeromuutoksille PTS:n hyväksyntä. Uutuutena vuoden 2010 lakiin otettiin muun kuin postinumerohallinnointia hoitavan postitoimijan mahdollisuus pyytää muutosta postinumerojärjestelmään. Postinumerojärjestelmän hallinnoinnin muutoksin pyrittiin nimenomaisesti lisäämään intressiryhmien osallistumismahdollisuuksia.

Muu postitoimija voi pyytää PTS:ltä muutosta postinumerojärjestelmään, jos muutokselle on erityisiä syitä. Erityisenä syynä on postilain esitöissä mainittu muun muassa se, että ilman pyydettyä muutosta toimijan lähetysten tehokas ja järkevä lajittelu ja jakelu eivät olisi mahdollisia. PTS:n on ennen muutosten hyväksymistä kuultava muita toimiluvan haltijoita, väestö- ja kiinteistörekistereistä vastaavia viranomaisia sekä kuntia, joita asia koskee. Muun kuin yleispalvelua tarjoavan toimiluvan haltijan pyynnön osalta PTS:n on myös kuultava Ruotsin postia.

Mahdollisen muutoksen postinumerojärjestelmään panee toimeen Ruotsin Posti. PTS:n päätöksestä postinumerojärjestelmän muutokseen ei voi valittaa. Tiedossa ei ole, että valituskielto olisi herättänyt kritiikkiä.

Edellä mainitun uudistuksen käytännön merkitystä ei ole syytä liioitella. Postilain esitöissä on painotettu, että lainkohtaa on tarkoitettu käytettäväksi vain poikkeuksellisesti. Lisäksi on otettava huomioon, että jo ennen lakimuutosta Ruotsissa oli kiinnitetty postinumerojärjestelmän hallinnoinnin avoimuuteen huomiota, mistä konkreettisena osoituksena on postinumeroneuvoston (postnummerråd) perustaminen.

Käytännössä lain edellyttämät kuulemisveloitteet täytetäänkin postin 1990-luvulla perustamalla postinumeroneuvostolla (postnummerråd). Ruotsin Posti toimii neuvoston puheenjohtajana. Lisäksi neuvostossa ovat edustettuina PTS, Bring Citymail, yksityisten postitoimijoiden yhdistys (Fria Postoperatörers Förbund), maanmittauslaitos (Lantmäteriet) ja veroviranomainen (Skatteverket).

Postinumeroneuvostosta ei säädetä laissa, eikä sillä ole juridista statusta. Ruotsin posti kuitenkin veloitetaan toimilupaehtojensa nojalla valmistelemaan postinumerojärjestelmän muutokset postinumeroneuvostossa. PTS:n näkemyksen mukaan neuvosto toimii jopa yllättävän hyvin. Vaatimusta yksimielisyydestä ei ole, mutta muutosehdotukset ovat saaneet käytännössä kaikkien toimijoiden hyväksynnän.

Ruotsissa postinumerotietoja tarjoaa Postnummerservice Norden AB, joka tarjoaa postinumerotietoja esimerkiksi karttamuodossa ja muissa tiedostomuodoissa maksullisesti.² Postinumerotiedot ovat maksutta saatavilla hakukoneen avulla lisäksi Ruotsin postin internet-sivuilta.

5.3 Tanska

Tanskan postipalvelulakia (lov om postbefordring, bekendtgørelse om postbefordring og postvirksomheder) muutettiin viimeksi joulukuussa 2010 kolmannen postidirektiivin implementoinnin yhteydessä. Postinumeroiden hallinnointia ei muutettu tässä yhteydessä, eikä järjestelmän muutostarpeesta ollut keskustelua.

² Tietoa Postnummerservice Norden AB:n tarjoamista palveluista saa täältä: <http://www.postnummerservice.se/>. Sivuilta löytyy muun muassa hinnoittelutiedot. Raakamuotoinen tiedosto on saatavilla alkaen hintaan 3500 Ruotsin kruunua (n. 405 euroa).

Postinumerojärjestelmä on Post Danmark A/S:n hallinnoima. Yhtiön on lain mukaan hyväksyttävä suunnitellut muutokset järjestelmään liiketoiminta- ja rakennusviranomaisella (Erhvervs- og Byggestyrelsen, EBST). Yhtiön on myös pyydettävä suunnitelluista muutoksista lausunto liikennevirastolta (Trafikstyrelsen). Post Danmarkin oma-aloitteisten muutosten lisäksi on mahdollista, että postinumeromuutoksia tehdään paikallisviranomaisten tai kansalaisjärjestöjen pyynnöstä. Näitä muutoksia koskevat kuitenkin erittäin tiukat rajoitukset.

Post Danmark on asettanut postinumerotiedot maksutta saataville internetsivuilleen. Tietokannan voi ladata PDF- tai Excel-tiedostona. Lisäksi postinumeroita voi etsiä sivuston etsintäpalvelulla.

5.4 Norja

Postinumerojärjestelmää hallinnoi Posten Norge AS. Olemassa oleviin postinumeroihin tehdään muutoksia kerran vuodessa. Uusien asuinalueiden edellyttämät muutokset tehdään kuitenkin aina tarpeen ilmetessä.

Postinumerotietoja saa neljästä lähteestä: postinumerorekisteristä, tierekisteristä, osoiterekisteristä ja postinumerokartoista. Postinumerorekisteriin sisältyvät ajantasaiset postinumerot, postitoimialueiden nimet sekä kuntien numerot ja nimet. Postinumerorekisterin tiedot ovat ladattavissa maksutta internetistä useina erilaisina koonnoksina. Tierekisteri sisältää tiedot teistä ja kaduista postinumeroineen. Tierekisteriä päivitetään neljästi vuodessa ja se on saatavilla omakustannushintaan. Osoiterekisteri vastaa tierekisteriä, mutta se sisältää myös katujen ja teiden osoitenumerot. Myös osoiterekisteri on saatavilla omakustannushintaan. Postinumerokartta osoittaa postinumeroalueiden rajat karttamuodossa. Yksinkertaisia hakuja varten kartta on maksutta käytettävissä Posten Norgen internetsivuilla. Vaativampaa käyttöä varten on saatavilla maksullisia postinumerokarttapalveluja.

Vuonna 2004 Norjassa selvitettiin kirjepostimarkkinoiden avaamista. Tässä yhteydessä keskusteltiin myös mahdollisuudesta varmistaa kaikkien postitoimijoiden pääsy postinumerojärjestelmään ja osoitetietokantaan. Posten Norgen monopoli kirjejakelussa päätettiin kuitenkin säilyttää, ja myös keskustelu postinumerojärjestelmän avoimuuden parantamisesta jäi. Tämän jälkeen keskustelua kaikkien postitoimijoiden pääsystä postinumerojärjestelmään ei ole käyty.

5.5 Saksa

Deutsche Post kehitti nykyisen viisinumeroisen postinumerojärjestelmän 1990-luvun alussa. Yhtiö on yksin hallinnoinut ja päivittänyt järjestelmää tuosta lähtien. Deutsche Postille ei ole säädetty suoranaista velvollisuutta kuulla muita toimijoita ennen muutosten tekemistä järjestelmään. Jos muutoksella on kilpailuoikeudellisesti markkinoita vääristäviä vaikutuksia, puuttuu valvova viranomainen Bundesnetzagentur toimintaan postilain (Postgesetz) yleisten syrjimättömyyssäännösten nojalla.

Postilaki ei säädä myöskään paikallis- tai muiden viranomaisten, kansalaisten tai yritysten oikeudesta saada postinumeromuutosta vireille. Esimerkiksi paikallisviranomaiset ovat kuitenkin pääsääntöisesti voineet neuvotella postinumerojärjestelmään tarpeellisia muutoksia.

Postinumerojärjestelmää koskien ei ole erityistä sääntelyä. Yksittäiset postinumerot ovat kaikkien haettavissa Deutsche Postin internetsivuilla. Kaupalliset toimijat voivat ostaa

itselleen sopivia tietokoonnoksia ja ohjelmia. Postinumerotiedot ovat siten saatavilla sekä ns. raakamuodossa että paikkatietomuodossa maksullisesti.³

Ongelmia ei ole juuri ilmennyt kilpailun avaamisenkaan jälkeen. Deutsche Postin toiminnasta tehdyt valitukset ovat lähinnä koskeneet hitautta yrityspostinumeroiden julkaisemisessa. Saksassa on käyty keskustelua mahdollisesta riippumattomasta, viranomaisylläpitoisesta postinumerojärjestelmästä, mutta tämänhetkisen näkemyksen mukaan ei ole tarvetta julkisen sektorin puuttumiselle postinumeroiden hallintaan.

5.6 Alankomaat

Alankomaiden postinumerojärjestelmää on 1980-luvulta hallinnoinut PostNL, joka on yksityinen yritys. Ennen PostNL:ää postinumerojärjestelmää hallinnoi valtion postipalveluviranomainen PTT, jonka kehittämä postinumerojärjestelmä on. PostNL on yksin vastuussa muutoksista järjestelmään.

PostNL on ollut lain nojalla velvollinen kohtuullisessa ajassa sekä kohtuullisin ja kustannusperusteisin hinnoin luovuttamaan postinumerotietoja muille yrityksille. Yksityishenkilöillä on ollut vapaa pääsy yksittäisiin PostNL:n postinumerotietoihin, kun taas yritysten on täytynyt maksaa PostNL:lle tietokoonnoksista ja päivitystilauksista.

Postinumerotiedot ovat olleet 1.2.2012 alkaen avoinna kaikille valtion osoite- ja rakennusrekisterin (Basisregistraties Adressen en Gebouwen, BAG) kautta. BAG on avoin kolmansille osapuolille jälleenkäyttöä varten. Alankomaat on vuosia työskennellyt avointen perustietokantojen luomiseksi. BAG on tämän työn tulosta. BAG:ia koskeva laki tuli voimaan 1.7.2009. Tietokannan tiedot ovat olleet alusta alkaen avoimia jälleenkäyttöä varten, lukuun ottamatta postinumerotietoja. BAG tarjoaa postinumero- ja osoiteaineiston kaikkien vapaasti saataville maksutta myös paikkatietomuodossa.

PostNL ja valtio olivat 1980-luvulla sopineet PostNL:n postinumerotietokannan käytöstä. Sopimuksen nojalla valtiolla oli oikeus jakaa postinumerotietoja edelleen kolmansille osapuolille, mutta vain ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Valtion 2000-luvun julkisen sektorin avoimen informaation politiikka oli sopimuksen kanssa ristiriidassa. Pyrkimyksenä oli tietovarantojen avaaminen kolmansille tahoille riippumatta uudelleenkäytön tarkoituksesta.

Valtio esitti PostNL:lle sopimukseen muutosta, joka sallisi postinumerotietojen sisällyttämisen BAG:in avoimeen tietokantaan. PostNL ei hyväksynyt muutosta sellaisenaan, vaan vaati postinumerotietojen vapaasta edelleenjakelusta 750 000 euron vuotuista korvausta. Valtio hylkäsi vaatimuksen tammikuussa 2011 ja irtisanoi sopimuksen päättymään 1.2.2012. PostNL aloitti valtiota vastaan oikeusproessin, jonka paikallinen tuomioistuim ratkaisi valtion hyväksi.⁴

³ Ks. Deutsche Postin

Datafactory: http://www.deutschepost.de/dpag?tab=1&skin=hi&check=yes&lang=de_EN&xmlFile=1016451.
Ns. raakamuotoisen aineiston hinta on aineistosta ja aineiston päivitystiheydestä riippuen riippuen 30-400 euroa vuodessa vuonna 2013. Tiedostoa saa käyttää ainoastaan tilaajan omiin tarpeisiin.

⁴ PostNL väitti valtion loukanneen sen oikeutta postinumerotietokantaan. Valtio kykeni kuitenkin osoittamaan, että postinumerotiedot oli saatu paikallisviranomaisilta, ei PostNL:n tietokannasta. Toiseksi PostNL esitti valtion irtisanoneen sopimuksen laittomasti, sillä PostNL:n näkemyksen mukaan irtisanominen oli tehty sopimusmääräyksen kiertämiseksi. Oikeusistuim totesi valtion pyrkineen löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja ongelman ratkaisemiseksi. Kun se oli noudattanut sopimuksen irtisanomista koskevia määräyksiä, ei irtisanominen ollut laitton. Kolmanneksi oikeusistuimen oli arvioitava, oliko postinumerotietojen avaaminen epäreilua kilpailua. Oikeusistuim totesi valtion toimineen BAG-lain ja PSI-direktiivin mukaisesti eikä kyse ollut näin ollen epäreilusta kilpailusta.

5.7 Yhdistynyt kuningaskunta

Postinumerotietokannan (Postcode Address File, PAF) omistaa yleispalvelua tarjoava Royal Mail. Royal Mail ei saa tietokannan hallinnoinnista erityistä korvausta.

PAF:iin tehtäviä muutoksia sääntelee tietokannan hallinnointia koskeva PAF Code of Practice (CoP). Royal Mail ja silloinen Postcomm (nykyinen sääntelyviranomaisen on myös postin osalta Ofcom) sopivat asiakirjasta vuonna 2010. Ofcom voi tarpeen tullen määrätä Royal Mailin noudattamaan CoP:ia tai muuttamaan sitä.

Sellaisen henkilön pyynnöstä, jota muutos koskisi, voidaan tietyn postinumeron kahta viimeistä numeroa muuttaa. Muutos edellyttää, että kaikki joihin muutoksen vaikutukset ulottuvat, puoltavat muutosta.

Toiminnallisista syistä (esimerkiksi postinumeroiden loppuminen uusien asuinalueiden rakentamisen vuoksi) Royal Mail voi uudistaa tietyn alueen tai tiettyjen alueiden postinumerointia. Pienen muutoksen osalta Royal Mail kuulee paikallishallintoa ja paikallista kauppakamaria. Pienellä muutoksella tarkoitetaan sellaista muutosta, jonka vaikutukset ulottuvat enemmän kuin yhteen postinumeroon, mutta alle 200 osoitteeseen. Suuren muutoksen osalta kuullaan lisäksi asianosaisia parlamentin jäseniä. Suuren muutoksen vaikutusten on ulotuttava vähintään 200 osoitteeseen. Kaikissa muutoksissa asianosaisia yrityksiä ja asukkaita informoidaan postitse. Vanhat ja uudet osoitteet ovat rinnakkaiskäytössä 12 kuukauden siirtymäajan.

Vuonna 2007 muodostettiin itsenäinen postinumeroneuvosto (PAF Advisory Board, PAB). PAB:iin kuuluu laaja otanta eri sidosryhmien edustajia. Royal Mail antaa PAB:lle tiedoksi sellaiset suunnitteilla olevat muutokset, joilla voi olla merkitystä sidosryhmille. PAB:n tarkoituksena on lisätä sidosryhmien vaikutusta ja luottamusta sellaiseen Royal Mailin päätöksentekoon, joka koskee PAF:iä. PAB on neuvoo-antava elin, jossa esitetyt näkemykset eivät sido Royal Mailin päätöksentekoa.

Postal Services Actin (PSA) nojalla Royal Mailin on ylläpidettävä PAF:ia ja annettava sen tiedot kohtuullisin ehdoin saataville kenelle tahansa. Ofcom voi antaa Royal Mailille määräyksiä siitä, millä ehdoin PAF:n tietoja tulee niitä haluaville tarjota.

PAF-tietokannan tietoja jaetaan lisensointijärjestelmällä. Lisenssin hinta riippuu siitä, haluaako käyttäjä 1) pääsyn täydellisiin osoitetietoihin vai esimerkiksi pelkkiin kadunnimiin, 2) vain tiettyjen postinumeroalueiden tiedot vai koko Yhdistyneen Kuningaskunnan tiedot ja 3) päivittäisen, kuukausittaisen vai vielä harvemman päivitystahdin.

Ofcom arvioi parhaillaan PAF:n uudistuksentarvetta tavoitteenaan vähentää yrityksille koituvia kustannuksia. Arvioinnin on tarkoitus valmistua alkuvuodesta 2013.

Hallituksella on oma yleinen Open Data Agendansa, josta se julkaisee lähiaikoina kannanottonsa (White Paper). Hallitus pyrkii mahdollisimman laajaan tietovarantojen avaamiseen, mutta vielä ei ole selvillä, olisiko PAF-tietokanta avattavissa.

6. Julkisten tietoaineistojen avoimuus ja sääntely

6.1 Julkisten tietoaineistojen avaaminen Suomessa

Valtioneuvoston maaliskuussa 2011 antaman periaatepäätöksen mukaan julkisen sektorin digitaalisten tietoaineistojen tulee olla avoimesti saatavilla ja

uudelleenkäytettävissä yhtenäisin, selkein ja kaikille tasapuolisin ehdoin (3.3.2011). Tietoluovutusten tulee olla pääsääntöisesti maksuttomia. Julkisen sektorin tietovarannoilla tarkoitetaan esimerkiksi yhteiskunnallisia tietoja, paikkatietoja, säätietoja, matkailutietoja, yritystietoja, patenttitietoja ja koulutukseen liittyviä tietoja. Julkisella datalla tarkoitetaan aineistoja, joita eivät koske yksityisyydensuoja-, turvallisuus- tai muut rajoitteet, jotka tekisivät datasta salassa pidettävää tai arkaluontoista.

Valtiovarainministeriön johdolla luodaan parhaillaan strategiaa siihen, kuinka edellä mainittujen valtioneuvoston periaatepäätöksessä hyväksytyjen periaatteiden toteutumista tuetaan julkisessa hallinnossa ("JulkiICT-strategia"). JulkiICT-strategian tavoitteena on, että julkisia tietoja avataan kaikissa julkisen hallinnon organisaatioissa uudelleen käytettäväksi systemaattisesti ja mahdollisimman nopeasti. Valtioneuvoston tarkoituksena on vahvistaa julkisen hallinnon ICT-strategian sisältö alkuvuodesta 2013.

Strategian tavoitteena on, että keskeisimmät julkisen hallinnon tietovarannot tulee olla avoimesti saatavilla verkosta vuoden 2014 loppuun mennessä, jollei yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa, salassapitoa tai muita tietojen käsittelyn rajoituksia koskevat säännökset aseta rajoituksia tietojen avaamiselle. Tietovarantojen tulee olla saatavissa ja hyödynnettävissä koneluettavassa muodossa. Yleisperiaatteena on, että tiedot pyydetään käyttäjältä ja tallennetaan vain kertaalleen yhteen paikkaan, josta ne ovat koko julkisen hallinnon käytettävissä tieto- ja yksityisyyden suoja huomioiden.

Postinumeroyöryhmän työ kytkeytyy liikenne- ja viestintäministeriön KIDE-ohjelmaan, joka käynnistettiin 1.1.2012. Ministeriöiden KIDE-ohjelmat ovat osa hallitusohjelmassa tarkoitettuja älystrategioita, joilla edistetään tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävien ratkaisujen käyttöönottoa. KIDE koostuu sanoista Kasvu, Innovaatiot, Digitaaliset palvelut ja Evoluutio. Se on jatkuvasti käynnissä oleva, avoin yhteistyöhanke, jonka tavoitteena on nostaa Suomi maailman johtavaksi digitaalisten palvelujen tuottajaksi ja käyttäjäksi. KIDE-ohjelman ajatuksena on, että saavuttaakseen tämän täytyy Suomen olla maailmanluokan toimintaympäristö digitaalisille innovaatioille sekä kehitystoimintaa houkutteleva osaamiskeskittymä.

KIDE-ohjelma perustuu siihen, että tieto- ja viestintäteknologian avulla voidaan nostaa prosessien tuottavuutta, kehittää innovatiivista liiketoimintaa sekä lisätä tuotannon jalostusarvoa palvelusovellusten ja uusien toimintamallien avulla. Nykyistä kehitystä leimaa digitaalisen tiedon määrä ja laskentatehon kasvu, digitaalisen liiketoiminnan vauhti erityisesti mobiiliympäristöissä, yhteisöllisyyden merkitys sekä yleisesti palveluiden kasvava osuus taloudesta. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin sitoutumista kestoaltaan ja laajuudeltaan uudenlaisen yhteistyön tekemiseen, jonka avulla käännetään yhteiskunnalliset ja kilpailun haasteet mahdollisuuksiksi.

Liikenne- ja viestintäministeriön viestintäpolitiikan osaston KIDE-ohjelmassa on kuusi teemaa, joiden alla toteutetaan erilaisia hankkeita. Teemat ovat Avoin data, Pilvipalveluiden kehitys, Start up, Vihreä ICT, Työn uudet muodot sekä ICT-tutkimuksen vahvistaminen. Postinumerotyöryhmän työ kytkeytyy erityisesti avoimen datan teemaan. Yhtenä KIDE-ohjelman tavoitteena on muun muassa edistää liikenteen ja viestinnän tiedon avaamista. Postinumerotietojen avoimuutta lisäämällä voidaan parantaa viestinnän alan tietoaineistojen saatavuutta Suomessa.

6.2 Julkisten tietoaineistojen sääntely Euroopan Unionissa

Euroopan tasolla julkisista tiedoista säädetään PSI-direktiivissä 2003/98/EY julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä ("PSI-direktiivi", engl. Public Sector

Information), joka annettiin 17 päivänä marraskuuta vuonna 2003. Direktiivin tavoitteena on helpottaa julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäyttöä unionin alueella yhdenmukaistamalla uudelleenkäytön perusedellytykset ja poistamalla suurimmat esteet, jotka haittaavat julkisten tietojen uudelleenkäyttöä sisämarkkinoilla. PSI-direktiiviä ei sellaisenaan sovelleta postinumerojärjestelmään, koska direktiivi koskee julkisen hallinnon ylläpitämää tietoa.

Toinen keskeinen julkisen tiedon avoimuutta edistävä direktiivi on Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin ("INSPIRE-direktiivi") perustamista koskeva direktiivi 2007/2/EY, joka määrittelee Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin. Direktiivillä yhtenäistetään julkisen hallinnon paikkatietoaineistojen ja -palvelujen saatavuutta ja se velvoittaa viranomaiset kuvailemaan direktiivin piiriin kuuluvat paikkatietoaineistot ja saattamaan ne tietoverkon kautta yhteiskäyttöön. Direktiivi tuli voimaan 15.5.2007. INSPIRE-direktiiviä ei sellaisenaan sovelleta postinumerojärjestelmään, koska direktiivi koskee julkisen hallinnon ylläpitämää tietoa eikä postinumerojärjestelmä sisällä paikkatietoja.

INSPIRE-direktiivi tukeutuu kansallisiin paikkatiedon infrastruktuureihin, joista säädetään kansallisissa säädöksissä. Suomessa laki paikkatietoinfrastruktuurista tuli voimaan 17.6.2009 ja asetus paikkatietoinfrastruktuurista 12.10.2009. Laki ja asetus koskevat viranomaisten hallussa olevien paikkatietoaineistojen saatavuutta eikä niitä sovelleta postilain mukaisiin postiyhteyksiin.

Suomessa on laadittu kaksi paikkatietostrategiaa. Ensimmäinen kansallinen paikkatietostrategia laadittiin vuosille 2005–2010, ja sen tavoitteena oli kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin toteuttaminen. Toisen paikkatietostrategian vuosille 2010–2015 (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 3/2010) tavoitteena vuodelle 2015 on, että paikkatietoinfrastruktuuri on parantanut palvelun ja päätöksenteon laatua ja tehostanut toimintaa julkisessa hallinnossa, elinkeinoelämässä ja tutkimuksessa sekä synnyttänyt tutkimuksen ja koulutuksen tukemana uutta liiketoimintaa ja uusia palveluja kansalaisille.

7. Postinumerotietojen avoimuus nykyisin

Postinumerotiedot poikkeavat julkisen sektorin ylläpitämästä tiedosta siinä, että niitä ylläpitää Suomessa Itella Posti Oy, joka on valtion omistaman Itella Oyj:n tytäryhtiö. Postinumerotiedot ovat keskeinen osa Itellan toiminnanohjausta ja postinumeroiden perusteella määritetty muun muassa se, mikä on kunkin asukkaan postitoimipiste, jonne esimerkiksi paketit saapuvat.

Julkisen hallinnon tietovarannot voidaan jaotella perustietovarantoihin, yleisiin informaatiovarantoihin, kohdealuekohtaisiin informaatiovarantoihin ja strategisen päätöksenteon tietovarantoihin. Perustietovaranto sisältää tietoa yhteiskunnan perusyksiköistä tai muuta yleistä raakadataa tai yksittäisiä faktatietoja, joita voidaan hyödyntää muissa tietovarannoissa.⁵

Postinumerotiedot ovat verrattavissa merkitykseltään muuhun julkisen sektorin tarjoamaan tietoon, sillä ne ovat yhteiskunnan keskeistä perustietovarantoa. Postinumerotiedot ovat myös peräisin ajalta, jolloin postia ei ollut vielä yhtiötetty. Itella Oyj on Suomen valtion täysin omistama julkinen osakeyhtiö, joka on yhtiötetty aikanaan posti- ja telelaitoksesta. Postitoimintaa harjoittaa nykyisin Itella Posti Oy.⁶

⁵ Julkisen hallinnon tietoarkkitehtuuriluonnos 4.4.2011.

⁶ Posti- ja telelaitos muodostettiin vuoden 1990 alusta valtion liikelaitokseksi (Posti-Tele). Liikelaitos yhtiötettiin 1 päivänä tammikuuta 1994 ja Suomen Posti Oy:stä tuli vuonna 2001 julkinen osakeyhtiö. Vuonna

Ennen kuin voidaan arvioida sitä, miten postinumerojärjestelmän avoimuutta voidaan kehittää, on tarkasteltava postinumerotietojen avoimuutta tällä hetkellä Suomessa. Tietovarantojen avoimuutta voidaan arvioida esimerkiksi tutkimalla, miten tietovaranto täyttää erilaiset avoimuutta eri tavoin ilmentävät tekijät.

Seuraavassa taulukossa on arvioitu postinumerojärjestelmän avoimuuden nykytilaa eri mittareiden perusteella, jotka perustuvat Poikolan, Kolan & Hintikan oppaaseen Julkinen data – johdatus tietovarantojen avaamiseen vuodelta 2010. Heidän mukaansa tietoaineiston avoimuutta voidaan mitata seuraavien mittareiden avulla: 1) löydettävyys, 2) kokonaisuus, 3) käyttöehtojen tasavertaisuus, 4) alkuperäisyys ja ajantasaisuus, 5) laillinen ja vapaa uudelleenkäytettävyys, 6) maksuttomuus, 7) koneluettavuus, 8) formaatin avoimuus sekä 9) ymmärrettävyys. Nämä mittarit on kuvattu tarkemmin Poikolan, Kolan & Hintikan oppaassa sekä pääpiirteittäin seuraavassa olevassa taulukossa.⁷

Avoimuuden mittaristo harvoin täyttyy siten, että kaikki avoimeksi tarkoitettu julkinen aineisto olisi kaikilla avoimuutta mittaavilla tekijöillä katsottuna täysin avointa. Postinumerojärjestelmän osalta on huomattava, että osa mittareista täyttyy jo nykytilanteen ja käytännön perusteella joko kokonaisuudessaan tai osittain. On myös mahdollista, että kaikkien avoimuutta mittaavien tekijöiden ei ole edes tarkoituksenmukaista täyttyä. Näiden avoimuutta mittaavien tekijöiden avulla voidaan kuitenkin havaita, mitkä ovat sellaisia osa-alueita, joiden osalta postinumerojärjestelmän avoimuutta voitaisiin kehittää.

Postinumerotietojen avoimuus			
Avoimuuden mittari	Täysin avoin	Postinumerotiedot	Huomioita ja havaintoja
Löydettävyys	Aineiston olemassaolo ja sijainti on yleisesti tunnettu. Aineisto on helposti löydettävissä internetistä.	Tiedot on saatavilla Itellan kautta, esim. internet-sivujen välityksellä. Tietoja postinumeroista on saatavilla muistakin lähteistä (esim. VRK, Tilastokeskus, Maanmittauslaitos, Karttakeskus, Google Maps).	
Kokonaisuus	Aineisto on kokonaisuudessaan vapaasti ladattavissa internetistä.	Tiedot ovat vapaasti saatavilla internetistä postinumerohaun kautta yksittäisiin kyselyihin. Postinumerojärjestelmän aineistot (perus- ja muutostiedot) ovat vapaasti ja maksutta ladattavissa tiedostoina	Aineistoihin ei kuulu kartta-aineistoja.

2007 yhtiö muutti nimensä Itella Oyj:ksi. Postipalveluihin liittyvä liiketoiminta siirrettiin 1.1.2011 Itella Oyj:stä Itella Posti Oy:lle.

⁷ Poikola, Kola & Hintikka 2012, osio 2.2. Datan avoimuuden mittareita, s. 34-38.

		Itellan verkkopalvelusta tai jakelupalvelimelta (FTP).	
Käyttöehtojen tasavertaisuus	Aineisto on saatavilla kaikille ja kaikkiin laillisiin käyttötarkoituksiin yhtä helposti.	Kuka tahansa voi käyttää postinumerohakua sekä ladata postinumerojärjestelmän aineistoja.	
Alkuperäisyys ja ajantasaisuus	Aineisto on tarjolla alkuperäisessä muodossaan ja alkuperäisellä tarkkuusasteella.	Postinumerohaun tiedot päivitetään viikoittain samoin kuin postinumerojärjestelmän perus- ja muutostietoaineistot.	Reaaliaikainen online-palvelu on tavoitteena myöhemmässä vaiheessa.
Laillinen ja vapaa uudelleenkäytettävyys	Aineisto on vapaasti käytettävissä uudelleen riippumatta käyttäjästä ja käyttötarkoituksesta.	Postinumerotiedot ovat vapaasti käytettävissä uudelleen sekä luovutettavissa edelleen.	
Maksuttomuus	Aineisto on saatavissa täysin maksutta.	Postinumerohaku on maksuton ja postinumerojärjestelmän aineistot (perus- ja muutostiedot) on saatavissa täysin maksutta.	
Koneluettavuus	Aineistolla on pysyvä sijainti internetissä ja sitä pääsee lukemaan automatisoidusti ja ohjelmallisesti.	Postinumerohaun kautta tiedot ovat pysyvästi saatavilla internetissä yksittäisiin manuaalisiin hakuihin. Postinumerojärjestelmän aineistot ovat vapaasti ja maksutta saatavilla koneluettavassa muodossa Itellan jakelupalvelimella. Koneluettavuus edellyttää kuitenkin pakattujen tiedostojen purkamista.	
Formaatin avoimuus	Aineisto on saatavilla käyttökelpoisessa ja muokattavassa formaatissa.	Aineistot on saatavilla pakattuina kiinteämittaisina tiedostoina (ISO Latin-1-merkistö), mikä mahdollistaa käytön esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmissa tai ohjelmallisen integroinnin tietojärjestelmiin.	

Ymmärrettävyys	Aineisto on kuvailtu ja dokumentoitu kattavasti ja selkeästi.	Postinumerohaku yksittäisiin kyselyihin internetissä on ohjeistettu hakupalvelun yhteydessä. Aineistojen tietosisällöt, ominaisuudet, jakelutavat ja päivitysfrekvenssit on kuvattu Itellan internet-sivustolta vapaasti saatavissa palvelukuvauksissa.	
----------------	---	--	--

8. Kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa esiintuodut kehittämisehdotukset

Työryhmän yhdeksi tehtäväksi asetettiin selvittää, miten postinumerojärjestelmän ja osoiterekisterin avoimuutta voidaan parantaa siten, että järjestelmiä koskevia tietokantoja voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusia palveluja ja toimintoja kehitettäessä. Työryhmä pyysi kommentteja eri tahoilta edellä mainittuun kysymykseen liittyen siitä, miten eri toimijoiden näkemyksen mukaan postinumerojärjestelmän avoimuutta voitaisiin parantaa. Seuraavassa on esitetty lyhyt tiivistelmä eri toimijoiden kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa esiintuomia kehittämisehdotuksia.

Kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa tuotiin esille se, että useat toimijat hyödyntävät postinumerojärjestelmää erilaisiin tarkoituksiin. Järjestelmää käyttävät esimerkiksi logistiikkayritykset, sanoma- ja aikakauslehtitalot, erilaiset muut jakeluorganisaatiot, julkinen hallinto sekä toimijat, jotka rakentavat esimerkiksi uusia palveluja järjestelmää hyödyntäen. Tämän vuoksi lausunnoissa ja kuulemistilaisuuksissa korostui tarve joustavuuteen siten, että järjestelmän sisältämiä tietoja voitaisiin hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti erilaisiin tarpeisiin ja käyttötarkoituksiin.

Kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa tuotiin myös esille se, että postinumeroaineisto toivotaan erilaisissa muodoissa riippuen siitä, mikä on toimijan tarve ja aineiston käyttötarkoitus. Toisaalta tuotiin esille tarve saada postinumerotiedot raakamuodossa, jolloin tietoja voitaisiin helposti jatkojalostaa. Toisaalta taas haluttiin saada tiedot paikkatietomuodossa. Esille nousi myös toivomus, että postinumerotiedot olisivat saatavilla maksuttomasti yhtenä tiedostomuotona.

Järjestelmän avoimuuteen liittyvänä kehittämiskohteena voidaan nähdä se, että muutokset ja mahdolliset korjaukset tulisivat jakeluyhtiöiden ja lehtikustantajien kannalta saada päivitettyä järjestelmiin mahdollisimman nopeasti ja kustannustehokkaasti. Kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa useat toimijat toivat esille, että ne näkevät varsin yleisesti nykyiset käytännöt liian kankeina. Toimijat kokevat, että niiden tarvitsemaa tietoa on vaikea saada yhdestä paikasta riittävän joustavalla tavalla erityisesti tietoja muutettaessa. Koska paikkatiedoista vastaavat muut toimijat kuin postinumerojärjestelmän ylläpitäjä, karttamuotoinen aineisto ei joidenkin toimijoiden mielestä esimerkiksi päivity riittävän nopeasti, kun muutoksia postinumeroihin tehdään.

Kuulemistilaisuuksista ja lausunnoista tuotiin esille, että postinumerotietoihin tehtävien muutosten tulisi olla myös hallittuja ja tasapuolisia sillä tavoin, että muutoksia tehtäessä otettaisiin huomioon postiyriyten, muiden yritysten sekä postipalvelujen käyttäjien tarpeet.

Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että postinumeroalueiden rajat eivät heijasta kuntarajoja tai aluerakenteita esimerkiksi siten, että kaupunkialue, taajama ja haja-asutusalue olisivat erotettavissa toisistaan postinumeron avulla. Postinumeroalueiden koot vaihtelevat myös hyvin paljon.

9. Tarpeen ja vaikutusten arviointi

9.1 Postinumerotietojen tekninen muoto

Postinumerotiedot ovat yhteiskunnan keskeistä tietoaineistoa, jota hyödynnetään hyvin erilaisissa toiminnoissa. Tämä asettaa haasteita sille, että tietoja halutaan useissa, erilaisissa muodoissa, jotta ne palvelisivat erilaisia toimijoita. Tällöin on pohdittava sitä, kuinka postinumerotiedot on tarkoituksenmukaista asettaa saataville, jotta ne palvelevat kustannustehokkaasti järjestelmän ylläpitäjän ohella myös muita postiyrityksiä ja uusia toimijoita.

Tarve saada postinumeroaluetiedot esimerkiksi paikkatietoon kytkettynä nousi esille myös työryhmän kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissa. Tätä tukevat useat tutkimukset, joissa todetaan, että paikkatiedot ovat merkittävimpiä julkisen sektorin tietoja taloudellisesta kannalta katsottuna.⁸ Euroopan komission avointa dataa koskevassa tiedonannossa vuodelta 2011 todetaan myös, että juuri paikkatietosektorin markkinoiden koko ja kasvu kuvastaa julkisen datan potentiaalia työpaikkojen synnyttäjänä.⁹

Suomessa on arvioitu, että paikkatietosektorilla on merkittävä kasvupotentiaali.¹⁰ Aalto-yliopiston yrityksille suunnatussa kyselyssä ”Avoimen julkisen tiedon hyödyntämisen potentiaalista suomalaisissa yrityksissä” (30.4.2012) korostuu myös se, että ne yritykset, jotka hyödyntävät avointa julkista tietoa, hyödyntävät omassa liiketoiminnassaan kaikesta julkisesta tiedosta erityisesti juuri paikkatietoa väestötietojen ohella. Suuret yritykset hyödyntävät jo nyt erilaisia paikkatietoaineistoja.¹¹

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) julkaisussa on todettu, että suomalaisten paikkatietojen yleinen hyödynnettävyys tulisi myös nostaa korkeammalle tasolle kokonaistaloudellisen hyödyn maksimoimiseksi. Julkaisun mukaan julkishallinnon lisäksi erityisesti tutkimus-, koulutus- ja aloitteleva yritystoiminta kärsivät tilanteesta, jossa paikkatietoaineistot maksavat kohtuuttomasti, mikä on kilpailua rajoittava tekijä ja voi pidemmällä aikavälillä vaikuttaa myös Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn. Julkaisussa todetaankin, että avoimen talouden tulisi hyödyntää teollista pohjaansa, jotta paikkatietoaineistoja hyödyntäviä sovelluksia voitaisiin kehittää hyödyntäen muita maita kehittyneempiä paikkatietoaineistoja ja infrastruktuuria.¹²

Voidaankin olettaa, että postinumeroaluetietojen saatavuus paikkatietomuodossa lisää yleisesti ottaen mahdollisuuksia siihen, että uutta liiketoimintaa ja palveluja syntyy Suomessa. Postinumeroaluetietoja voidaan paikkatietomuodossa hyödyntää esimerkiksi siten, että tietoa yhdistetään muuhun julkiseen tietoon. Aalto-yliopiston tutkimuksen mukaan paikkatietoaineistoa käytetään myös selvästi enemmän uuden liiketoiminnan osana kuin että tietoa käytettäisiin ainoastaan yritysten sisäiseen tarpeeseen. Tämä korostaa paikkatietoaineiston merkitystä uuden liiketoiminnan ja innovaatioiden synnyttämisessä.¹³ Lisäksi paikkatietomuotoista aineistoa yhdistetään usein muihin

⁸ Pira International 2000; Dekkers ym. 2006.

⁹ Euroopan komissio, KOM (2011) 882 Avoin data, s. 3.

¹⁰ Ks. esim. Kiuru, Mäkelä & Huvio 2012.

¹¹ Kiuru, Mäkelä & Huvio 2012, 6; Elisan esitys paikkatietomarkkinoilla 2009.

¹² Hermans Outi & Raine 2009, 21.

¹³ Kiuru, Mäkelä & Huvio 2012, 18.

informaatiolähteisiin, mikä lisää tietojen käyttömahdollisuuksia ja edesauttaa uuden liiketoiminnan syntymistä.

Postilaki edellyttää jo nykyisellään, että postinumerojärjestelmän sisältämiä tietoja on pidettävä julkisesti nähtävillä, jolloin ne ovat maksutta kaikkien saatavilla yksitellen tai aluekohtaisesti. Postinumero- ja osoitehaku palvelee erityisesti yksittäisiä kansalaisia, jotka etsivät esimerkiksi tietyn kunnan tai alueen postinumeroa haun avulla.

Postilain mukaan postiyrityksen tulee luovuttaa pyydettyä tietoa postinumerojärjestelmästä postitoiminnan hoitamiseksi käyttökelpoisessa muodossa. Yritystoimintaa palvelee erityisesti postinumerotiedosto, jonka kuka tahansa voi hankkia Itellalta. Vuoden 2012 loppuun asti Itellan postinumerotiedosto oli kokonaisuudessaan saatavilla kiinteämittaisena ASCII-tekstitiedostona maksullisesti. Vuoden 2013 alusta lukien tiedostot on maksutta saatavilla Itellan palvelimelta itsepalveluna. Tiedostot ovat ladattavissa manuaalisesti Itellan verkkosivuilta ja automatisoidusti Ftp-palvelimelta. Ladattavat tiedostot ovat sekä pakkaamattomina että ZIP-pakattuina kansioina. Tiedoston merkistö on ISO Latin-1. Asiakkaan tulee tuottaa itse mahdollisesti tarvittavat merkistömuutokset.

Postinumerotiedot ovat saatavilla Itellalta ns. raakamuodossa kolmena tiedostona: postinumerotiedosto, perusosoitteisto ja postinumeromuutokset. Sen sijaan paikkatietomuodossa postinumeroalueiden rajoja ei ole saatavilla Itellan kautta, vaan tietoja tarjoavat muut yritykset, jotka hyödyntävät Itellan antamaan raakamutoista tietoa tiedon jalostamisessa paikkatietomuotoon. Erilliset paikkatietoaineistotoimittajat muodostavat Itellan postinumerotietojen perusteella paikkatietoon perustuvan postinumeroraja-aineiston. Postinumeroaineistoa tarjoaa paikkatietopalveluna Suomessa muun muassa Logica Suomi Oy ja Karttakeskus Oy, joka on Affecton kokonaan omistama tytäryhtiö.

Jos postinumerojärjestelmän ylläpitäjä tarjoaa itse tiedot postinumeroalueista paikkatietona, tietojen ajantasaisuus ja luotettavuus voisi parantua, kun yksi toimija vastaisi myös paikkatietomuotoisen tiedon tuottamisesta. Toisaalta jos postiyritys tilaisi tuotteen ulkopuoliselta toimittajalta, postiyritys ei itse vastaisi tietojen tuottamisesta, eikä edellä mainittua hyötyä syntyisi. Paikkatietomuotona tietojen esittäminen on kuitenkin kustannuksiltaan kalliimpaa verrattuna raakamutoiseen tietoon.

9.2 Postinumerotietojen saatavuus maksuttomasti

Postilain mukaan postinumerojärjestelmän tietojen luovuttamisesta voidaan periä kustannussuuntautunut maksu. Vuoden 2012 loppuun postinumerotiedosto oli saatavilla ns. raakamuodossa Itellalta 120 euron hintaan (+ alv). Säännölliset toimitukset perustuivat sopimukseen. Tiedosto on saatavilla 1.1.2013 lähtien ainoastaan itsepalveluna maksuttomasti Itellan internet-sivuilta ja julkiselta palvelimelta. Postinumerohaun kautta postinumerotiedot ovat lisäksi kenen tahansa saatavilla maksuttomasti, mutta tiedot ovat tällöin saatavilla yksitellen haettuna tai postitoimipaikka- taikka kuntakohtaisesti.

Aalto-yliopiston tutkimuksessa todetaan, että julkisen hallinnon ylläpitämät tiedot ollaan yleensä valmiita hankkimaan, vaikka tieto ei olisikaan saatavilla maksutta, jos tiedot tarvitaan yrityksen omaa ydintoimintaa varten. Todennäköistä onkin, että postinumerotiedoston hinta (vuoden 2012 loppuun asti) ei liene ollut ongelma sellaisille yrityksille, jotka aktiivisesti tarvitsevat tietoa perusliiketoiminnassaan.

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan maksuttomuuden tärkeys korostuu kuitenkin juuri sellaisten toimijoiden toiminnassa, jotka eivät nykyisellään käytä tai hyödynnä julkista

tietoa omassa toiminnassaan. Uudelle toimijalle tai yksityiselle henkilölle pienikin maksu voi estää aineiston käytön ja kokeilun. Pienten toimijoiden innovaatiotoiminnan kehittämiseksi hinta voi siis osoittautua merkitykselliseksi, vaikka hintaa voidaan suurempien ja vakiintuneiden yritysten näkökulmasta pitää lähinnä nimellisenä. Postinumerotiedoston tarjoaminen vuoden alusta 2013 alkaen maksutta Itellan internet-sivuilta ja julkiselta palvelimelta kaikkien saataville palveleekin juuri pieniä toimijoita ja yksityisiä henkilöitä.

Tietojen saanti maksuttomasti edesauttaa myös sitä, että tietoja ladataan entistä enemmän. Esimerkiksi ympäristöhallinto avasi omat paikkatietoaineistonsa maksuttomiksi vuonna 2008. Vuonna 2007 maksullisia tietoja ladattiin Suomen ympäristökeskuksen palvelusta 159 kertaa. Vuonna 2010 tietoja ladattiin yhteensä 7569 kertaa.¹⁴ Sama kehitys on nähtävissä myös Maanmittauslaitoksen aineistossa, joita ladataan nyt entistä enemmän, kun tiedot ovat saatavilla maksutta laitoksen internet-sivuilta. Esimerkiksi ensimmäisen kolmen kuukauden aikana maastotietoja toimitettiin noin 50 kertaa enemmän kuin ennen avaamista koko vuoden aikana.¹⁵

Mahdollisuus ladata postinumerotiedostoja Itellan verkkosivuilta ja Ftp-palvelimelta maksuttomasti lisää oletettavasti tietojen kysyntää. Kynnys tietojen käyttöön madaltuneen ja myös yksityiset käyttäjät voivat hyödyntää tietoja entistä helpommin. Käyttökokemuksia siitä, kuinka maksuttomuus vaikuttaa postinumerotiedoston kysyntään, saadaan 1.1.2013 lähtien, kun tiedosto on vapaasti ladattavissa maksuttomasti Itellan internet-sivuilta. Postinumerotiedoston, perusosoitteiston ja postinumeromuutoksia koskevan tiedoston kysyntä on lisääntynyt jo ensimmäisen kuukauden aikana, kun ne ovat olleet avoimesti saatavilla. Tiedostoja koskevalla ftp-palvelimella on käyty yhteensä noin 3500 kertaa ja ne oli avattu yhteensä noin 3000 kertaa tammikuun 2013 aikana.¹⁶

Postinumerotietojen saatavuus eri tavoin maksutta palvelee kotitalouksia ja yrityksiä, jotka haluavat hyödyntää tietoja omassa toiminnassaan. Tietojen saaminen eri muodoissa maksutta (raakamuodossa ja esimerkiksi paikkatietoon kytkettynä) lisää mahdollisuutta siihen, että tietoja hyödynnettäisiin entistä enemmän uudenlaisia innovaatioita ja palveluja kehitettäessä sekä käytettäisiin olemassa olevien tuotteiden laadun parantamiseen. Tämä osaltaan lisää kannustinta yrittäjyyteen ja luo edellytyksiä yritysten kasvuun, mikä saattaisi siten edistää uutta yritystoimintaa Suomessa. Tällä hetkellä postinumerotiedot ovat saatavilla ns. raakamuodossa Itellalta maksutta. Paikkatietomuodossa aineiston saa eri kaupallisten toimittajien kautta maksullisesti.

Toisaalta postinumeroaluetietojen tarjoaminen paikkatietomuodossa on myös yksi liiketoiminta-alue, joka voisi vesittyä siinä tapauksessa, että postinumeroalueiden digitoidut rajatiedot olisivat kaikkien vapaasti saatavilla. Tällöin on pohdittava sitä, edistääkö paikkatietomuotoisen aineiston saattaminen maksutta vapaasti kaikkien saataville niin merkittävällä tavalla uuden liiketoiminnan synnyttämistä, että tiedot olisi tarpeen saattaa kaikkien saataville maksutta.

Tietojen edullinen ja maksuton saatavuus eri tavoin hyödyttäisi hyvin monenlaisia toimijoita, kansalaisten ohella esimerkiksi julkishallintoa sekä posti- ja logistiikka-alan yrityksiä, lehtikustantamoja ja tietopalveluihin keskittyviä yrityksiä, jotka hyödyntävät julkista tietoa uusien palvelumuotojen kehittämisessä.

¹⁴ Teiniranta 2011.

¹⁵ Maanmittauslaitos 2012, <http://maastotiedotauki.blogspot.fi/>.

¹⁶ Postinumerotiedosto, perusosoitteisto ja postinumeromuutokset ovat saatavilla täällä: <http://www.itella.fi/palvelutjatuotteet/postinumeropalvelut/>.

Suomessa on ollut vuosien saatossa hyvin erilaisia käytäntöjä siitä, kuinka paikkatietomuotoinen aineisto tulee hinnoitella. Paikkatietostrategioiden yhtenä tavoitteena on pyrkiä yhtenäistämään hinnoittelukäytäntöjä. Siinä tapauksessa, että julkisin varoin kerätyt paikkatiedot eivät ole avoimesti kaikkien saataville, niiden hinnoittelun voidaan katsoa jakautuvan kahteen malliin. Tiedon luovutus voi tapahtua irtiotto- ja siirtokustannuksin tai tietoaineistosta maksetaan korvaus, joka maksimissaan vastaa aineiston täysimääräistä kaupallista arvoa.¹⁷

Siinä tapauksessa, että postinumerotietojen tulisi olla saatavilla erilaisin tavoin, esimerkiksi paikkatietomuodossa, on arvioitava tietojen avaamisesta ja laatimisesta aiheutuvat kustannukset. Tietojen hankkimisesta ei aiheutuisi kustannuksia niitä hyödyntäville, kun tiedot olisivat kaikkien vapaasti saatavilla. Sen sijaan tietojen avaaminen paikkatietomuodossa aiheuttaisi erityisesti kustannuksia postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle, jos postinumerojärjestelmän ylläpitäjä veloitettaisiin tarjoamaan aineisto paikkatietomuodossa kaikkien vapaasti saataville maksutta. Postinumeroaluetietojen saattaminen kaikkien vapaasti hyödynnettäväksi paikkatietomuodossa on kustannuksiltaan raakamuotoisen tiedon tuottamista kalliimpaa, sillä Itella ostaa nämä tiedot omaa käyttöään varten ulkopuoliselta yritykseltä.

Suomessa on saatavilla sekä maksutta että maksullisina palveluina paljon erilaisia kartta-aineistoja, joita voi käyttää omiin tarpeisiin. Käyttöehdot eivät kuitenkaan yleensä mahdollista aineiston luovuttamista eteenpäin. Käyttäjä yleensä muokkaa tietoja omia tarpeitaan ja taustajärjestelmiään varten.

Itellalla ei ole tekijänoikeuksia tilaamiinsa postinumeroalueita koskeviin kartta-aineistoihin eikä oikeutta julkaista tai luovuttaa niitä edelleen. Itellan käytössä olevassa sovelluksessa ei ole valmiina rajapintaa, jonka avulla Itella voisi jakaa kartta-aineistoa kolmansille osapuolille. Tällaisen rajapinnan toteuttaminen edellyttäisi muutostöitä Itellan tietojärjestelmissä, joiden kustannukset ovat Itellan arvion mukaan varovastikin arvioiden satoja tuhansia euroja. Lisäksi järjestelmän ylläpidon ja lisensioinnin kustannukset olisivat merkittävästi nykyistä mallia suuremmat.

9.3 Postinumerotietoihin tehtävät päivitykset

Postilaissa ei säädetä siitä, mitä seikkoja postinumeroihin tehtävien muutosten yhteydessä olisi otettava huomioon tai kuinka usein muutoksia voidaan tehdä. Itella vastaa postinumeromuutosten käsittelystä ja päätöksen tekemisestä. Muutoksia postinumeroihin ja toimipaikkojen nimiin tapahtuu lähes joka kuukausi. Muutokset ovat nähtävillä Itellan internet-sivujen kautta. Tiedot postinumeromuutoksista on saatavilla myös lataamalla Itellan postinumeromuutokset-tiedosto.

Postinumeromuutosten osalta postilaissa säädetään muutosten tiedottamisvelvollisuudesta. Postilain mukaan postiyrityksen tulee tehokkaasti tiedottaa postinumeroa koskevasta muutoksesta viimeistään kaksi kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa. Hallituksen esityksen (HE 216/2010 vp) mukaan tehokkaana yleisenä tiedottamisena voidaan pitää asian ilmoittamista postiyrityksen internet-sivuilla. Säännös koskee sellaisia muutoksia, joita postiyritys itse tekee järjestelmään eli ei esimerkiksi kunnan päätöksellä tehtävistä muutoksista.

Postilaissa säädetään lisäksi erityisestä tiedotusvelvollisuudesta postinumeroiden muutostapauksissa. Erityinen tiedottamisvelvollisuus edellyttää, että muutos annetaan tiedoksi yksilöllisesti esimerkiksi kirjeellä. Tarkemmin erityisestä tiedotusvelvollisuudesta on kerrottu edellä raportin osiossa 2.4.

¹⁷ Hermans, Outi & Raine 2009, 3.

Ajantasainen tieto postinumeromuutoksista on saatavilla Itellan postinumerohaku-palvelun kautta, mikä palvelee erityisesti postin asiakkaita, jotka etsivät tietoa esimerkiksi yksittäisestä postinumerosta. Itellan internet-sivuilla kerrotaan myös viimeisimmät postinumeromuutokset ja lähitulevaisuuden muutokset.

Uusien palvelujen tuottamiseksi keskeistä on kuitenkin saada postinumeromuutokset ajantasaisesti esimerkiksi yhtenä tiedostona, jota voidaan hyödyntää muun muassa uusien palvelu- ja liikemuotojen kehittämisessä. Tätä edesauttaa jatkossa se, että tiedot ovat saatavilla yhtenä tiedostona Itellan internet-sivujen välityksellä. Tiedot myös päivitetään viikoittain.

9.4 Postinumeroalueiden kokonaisuudistus

Postinumerojärjestelmän postinumeroalueet ovat muotoutuneet ajan kuluessa erilaisista tuotannon ohjaamiseen liittyvistä tarpeista lähtien. Postinumeroalueista ei säädetä postilaissa, vaan alueet ovat muodostuneet vuosikymmenten saatossa. Postinumerot muodostettiin aikoinaan sen mukaan, missä on kiinteä postitoimipiste. Postinumero yksilöi edelleen alueella toimivan yksittäisen palvelupisteen. Postinumero määrittelee tällöin sen, mikä on postinsaajatalouden asiointiposti, jonne esimerkiksi paketit toimitetaan. Postinumeroalueet ovat asukasmäärällisesti laajoja esimerkiksi Helsingin kaupungin alueella, jossa 00-alkuisia postinumeroja ei ole enää saatavilla uusille asuinalueille. Joissakin työryhmän saamista lausunnoissa ehdotettiin Suomen postinumerojärjestelmän täydellistä uudistamista, esimerkiksi 6-numeroiseksi järjestelmäksi.

Postinumeroalueiden kokonaisvaltainen muuttaminen olisi raskas prosessi, mikä myös aiheuttaisi hallinnollisten kustannusten lisäksi kustannuksia kaikille kotitalouksille, yrityksille ja viranomaisille. Alueiden muuttaminen olisi postinumerojärjestelmän kannalta erittäin mittava ja aikaa vievä prosessi. Postinumeroalueiden kokonaisuudistus merkitsisi myös, että postinumerot muuttuisivat eli yksittäisten yritysten ja kansalaisten osoitteet muuttuisivat. Tällä olisi vaikutusta kaikkiin postin lähettäjiin ja muutosalueiden postinsaajiin. Kaikkien rekistereiden ja tiedostojen tiedot, joissa osoitteita ja postinumeroita on tallennettuna, pitäisi päivittää.

Postinumeroalueiden määrittelemisessä olisi otettava huomioon useita eri tekijöitä, kuten nykyiset postitoimipisteet, muutosten teko hallitusti sekä vaikutukset eri toimijoihin. Tällöin olisi otettava erityisesti huomioon vaikutukset muun muassa pelastusviranomaisiin ja hätäkeskuslaitokseen, joiden toiminnassa ajantasaisella postinumero- ja osoitetiedolla on keskeinen merkitys. Kokonaisuudistuksen aiheuttamat riskit postilähetyksen väärinohjautumiseen olisi myös selvitettävä. Eri toimijoilla, kuten asukkailla, yrityksillä, kunnilla ja viranomaisilla, voi myös olla hyvin erilaisia tarpeita ja näkemyksiä, joihin postinumeroalueiden muutosten tulisi pystyä vastaamaan.

10. Postinumerojärjestelmän ylläpidon ja avoimuuden vaihtoehdot

10.1 Järjestelmän ylläpidon vaihtoehdot

10.1.1 Postinumerojärjestelmän ylläpito säilyy Itellalla

Itellalla on vuosien kokemus postinumerojärjestelmän ylläpidosta ja hallinnoinnista. Yhtiöllä on myös ammattitaito ja osaaminen sekä henkilöstö järjestelmän ylläpitämiseksi. Järjestelmän ylläpito ei ole itsenäinen toiminto, vaan se on kiinteästi integroitu palvelutuotantoon, toimipisteverkostoon ja liiketoimintaan. Järjestelmä vaatii useiden

henkilöiden työpanosta. Itellan mukaan muutokset työllistävät vähintään 40 henkilön asiantuntemusta alueellisesti hajautettuna. Muutokset työllistävät yksittäisiä henkilöitä satunnaisesti.

Postinumerojärjestelmällä on pitkät perinteet, eikä siihen ole vuosien saatossa tehty suuria muutoksia. Koska järjestelmä on keskeinen osa yhtiön tuotannon ohjaamista, se ei ole helposti lohkaistava, erillinen järjestelmä, joka olisi helposti siirrettävissä Itellalta toiselle toimijalle tai viranomaiselle. Järjestelmän hallinnointiin liittyy runsaasti toimia, jotka edellyttävät paikallistuntemusta. Muutoksia varten on usein esimerkiksi kierrettävä muutoksen kohteena olevalla postinumeroalueella ja konkreettisesti selvitettävä, mikä olisi alueelle tarkoituksenmukaisin postinumeroalue ja missä kunnan asukkaat tosiasiallisesti asioivat. Lisäksi suunnitteluun liittyy myös asiakkaiden kuulemista.

Postinumerojärjestelmän ylläpidon ja hallinnan säilyttäminen Itellalla kuitenkin edellyttää, että postinumerojärjestelmän avoimuuteen liittyvät ongelmat ja kehittämistarpeet ratkaistaan. Itellan hallinnoimassa järjestelmässä muut toimijat eivät voi esimerkiksi vaikuttaa suunniteltuihin muutoksiin yhtä kattavasti kuin jos järjestelmää hallinnoitaisiin viranomaistoimintana. Postinumeroideen hallinnointi on eurooppalaisittain katsottuna tyypillisesti yleispalvelun tarjoajan hallussa oleva toiminto. Tämä kuitenkin heikentää muiden postiyriyten ja muiden toimijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa postinumeroihin tehtäviin muutoksiin. Postinumeroideen muutoksissa korostuu yleensä järjestelmää hallinnoivan yrityksen vaikutus siihen, miten postinumeroita muutetaan.

Postiyriyksen ollessa järjestelmää hallinnoiva taho järjestelmän käytön ja ylläpitämisen kustannukset ovat osa yrityksen tavanomaisia kustannuksia, jotka katetaan postipalveluiden myynnistä saatavilla tuotoilla.

Jos järjestelmän ylläpito säilyy nyky muodossaan, postilakia ei olisi tarpeen tältä osin muuttaa.

10.1.2 Postinumerojärjestelmän ylläpito siirtyy Viestintävirastoon

Postinumerojärjestelmän siirto viranomaistoiminnaksi Viestintävirastoon neutraloisi järjestelmän ylläpitoa ja mahdollistaisi nykyistä paremmin sen, että kaikki toimijat voisivat vaikuttaa järjestelmään tehtäviin muutoksiin. Lisäksi siirto mahdollistaisi sen, että tiedot voitaisiin avata entistä kattavammin kaikkien postiyriyten ja muiden toimijoiden käyttöön. Järjestelmän sisältämät tiedot olisi julkisena aineistona myös mahdollista luovuttaa maksuttomasti kaikkien käyttöön.

Järjestelmän siirto viranomaiselle ja sen hoitaminen viranomaistoimintana olisi kuitenkin hallinnollisesti raskas prosessi. Tehtävä olisi Viestintävirastolle uusi, ja edellyttäisi uuden toiminnon perustamista virastoon ja riittävien henkilöstö- ja muiden resurssien varaamista sitä varten. Käytännössä siirron toteuttamiseen olisi varattava myös kohtuullinen siirtymäaika, jotta se voitaisiin tehdä hallitusti ja siten, etteivät postinjakelu ja yhteiskunnan muut tärkeät toiminnot vaarannu siirron vuoksi.

Siirron edellyttämien kertaluonteisten kustannusten (investoinnit tietojärjestelmiin, henkilöstön koulutus-, yms. kulut) lisäksi toiminnan ylläpito aiheuttaa myös uusia kustannuksia (henkilöstökustannukset, ict-järjestelmät, asiantuntijapalveluiden ostot), joihin olisi varauduttava Viestintäviraston toiminnassa.

Viestintävirasto on valtion talousarviossa nettobudjetoitu virasto, joka kattaa toimintansa kustannukset pääosin erilaisilla maksuilla. Postilain 68 §:n mukaan postiyriyten on velvollinen suorittamaan Viestintävirastolle vuotuisen postitoiminnan valvontamaksun. Postilain valvontamaksua korotettiin viimeksi vuoden 2012 alusta. Käytännössä postinumerojärjestelmän siirto Viestintävirastolle voisi merkitä esimerkiksi postitoiminnan

valvontamaksun korotusta. Suomessa Itella hallitsee postimarkkinoita valtaosin, mikä merkitsisi, että yritys maksaisi Viestintävirastolle järjestelmän ylläpidon. Lisäksi on huomioitava, että siirron myötä Itellan kustannukset järjestelmään liittyen eivät pienenis vastavasti, koska yritys tarvitsisi edelleen järjestelmää tuotantonsa ohjaamiseen.

Jos postinumerojärjestelmän ylläpito siirrettäisiin Viestintävirastoon, se edellyttäisi postilain muuttamista.

10.1.3 Postinumerojärjestelmän ylläpitoon tulee mukaan uusi toimielin

Postinumerojärjestelmän kehittämiseksi voitaisiin myös perustaa uusi toimielin, jonka tehtävänä olisi toimia yhteistyöfoorumina postinumerojärjestelmän muutoksiin ja kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Toimielimessä olisivat edustettuina Itellan ja Viestintäviraston ohella laajalla pohjalla myös muut keskeiset postinumerojärjestelmää hyödyntävät toimijat ja sellaiset tahot, joiden toimintaan postinumerojärjestelmä vaikuttaa merkittävästi.

Toimielin voisi toimia tahona, joka antaisi esimerkiksi kannanottoja tai neuvoa-antavia suosituksia mahdollisia postinumeromuutoksia koskien. Toimielimen tulisi ottaa huomioon kannanottoja ja suosituksia laatiessaan eri toimijoiden ja intressiryhmien tarpeet. Tällöin sen tulisi ottaa huomioon muun muassa postin yleispalvelun tehokkuuden turvaaminen, kuntien, asukkaiden ja postipalvelujen käyttäjien tarpeet sekä muiden toimijoiden ja postiyriyten tarpeet. Toimielin parantaisi postinumerojärjestelmän avoimuutta ja mahdollistaisi sen, että järjestelmään ehdotettavat muutokset olisivat laajemmin eri toimijoiden ja intressitahojen arvioitavana.

Toimielimen ohjauksessa kehitettäisiin myös järjestelmän laajempaan hyödyntämiseen tarvittavat reunaehdot avoimelle rajapinnalle ja muut yhteiset käytännöt tietojen siirrossa. Toimielin toimisi vakiintuneena kanavana järjestelmän kehittämisessä. Lisäksi toimielimen käsiteltävänä olevista asioista voisi kuka tahansa saada tietoa ja toimielimeen voisi tuoda useat toimijat asioita käsiteltäväksi. Toimielimen käyttö mahdollistaisi sen, että postinumerojärjestelmän kehittämiseen voisivat vaikuttaa laajemmin useat eri toimijat.

Uuden toimielimen perustamisessa voitaisiin hyödyntää tarpeellisin osin Ruotsin postinumeroneuvoston (postnummerråd) toimintamallia, josta on saatu Ruotsissa hyviä kokemuksia. Ruotsissa postinumerojärjestelmää hallinnoivan Ruotsin Postin on toimilupaehtojensa nojalla valmisteltava postinumerojärjestelmän muutokset postinumeroneuvostossa.

Jotta toimielimen työskentely olisi tehokasta ja sillä olisi tarvittava vaikutus järjestelmän ylläpitäjän toimintaan, olisi huolehdittava siitä, että järjestelmän ylläpitäjä huomioisi toimielimen antamat suositukset järjestelmää muutettaessa. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla se, että toimielimen kannanotot olisivat sitovia. Tällöin olisi kuitenkin pohdittava sitä, edellytetäänkö muutoksenhakumahdollisuutta. Muutoksenhaku voisi kuitenkin viivästyttää postinumeromuutosten tekemistä tarpeettomasti, mikä voisi vaikeuttaa postinumerojärjestelmän päätehtävän toteuttamista eli postin ohjaamista oikeaan osoitteeseen. Muutoksenhakuvelimenä ei voisi myöskään toimia Viestintävirasto, sillä virasto olisi mukana toimielimen kokoonpanossa.

Toimielimen ohella voitaisiin myös lainsäädäntötasolla mahdollistaa se, että Viestintävirasto voisi tarvittaessa antaa postinumerojärjestelmää koskevia tarkempia määräyksiä. Tällöin Viestintävirasto voisi määräyksessään ottaa huomioon myös neuvoa-antavan toimielimen kannanotot ja suositukset. Lisäksi postinumerojärjestelmää hallinnoivan postiyriyksen voidaan edellyttää perustelevan avoimesti ja perusteellisesti kantansa siinä tapauksessa, että se poikkeaa toimielimen antamasta suosituksesta.

Uudesta toimielimestä olisi myös tarkoituksenmukaista säätää lain tasolla, mikä edellyttäisi muutosta postilakiin.

10.2 Järjestelmän avoimuuden vaihtoehdot

10.2.1 Postinumerotiedot saatavilla raakamuodossa

Postinumerotietojen avoimen saatavuuden parantamiseksi voitaisiin edellyttää postilaissa, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena olisi tarjota postinumerotiedot maksuttomasti raakamuodossa kaikkien saataville. Postilaissa säädettäisiin velvollisuudesta asettaa postinumerotiedot julkisesti nähtäville siten, että ne ovat saatavilla yhtenä tiedostona ja ladattavissa esimerkiksi käyttäjien omalle koneelle. Muutos voitaisiin sisällyttää postilain 37 §:n 3 momenttiin.

Muutoksen tarkoituksena olisi edesauttaa eri käyttäjäryhmien mahdollisuuksia hyödyntää aineistoa omassa toiminnassaan. Aineistoa voidaan käyttää esimerkiksi asiakasrekisterien osoitetietojen hallinnassa. Keskeistä on, että aineistoa voidaan hyödyntää uusien palvelumuotojen ja innovaatioiden osana ja rakentaa esimerkiksi palvelu, jossa hyödynnetään postinumerotiedoston kautta saatavia tietoja. Muutoksella tuettaisiin myös hallitusohjelman kirjausta koskien avoimen tiedon saatavuuden parantamista.

Raakamuodossa postinumerotietojen tarjoaminen ei edellyttäisi uusien resurssien myöntämistä, sillä Itella on tarjonnut 1.1.2013 alkaen postinumerotiedot vapaasti kaikkien saataville internet-sivujensa kautta. Tietojen saattaminen vapaasti kaikkien saataville vähentää transaktiokustannuksia, kun postinumerotietojen luovuttamisesta ei olisi tarpeen enää sopia erikseen tilaajien kesken.

Kun postinumerotiedosto on saatavilla avoimesti Itellan verkko-sivujen kautta, on todennäköistä, että tiedostoa hyödynnetään aikaisempaa enemmän. Tietojen saatavuus voi lisätä myös mahdollisuuksia siihen, että useammat toimijat kiinnostuvat tietojen saattamisesta paikkatietomuotoon. Työryhmän käsityksen mukaan postinumeroalue-tietojen tuottaminen karttamuotoon on mahdollista yhdistämällä Itellan postinumerotiedosto Maanmittauslaitoksen avaamien kartta-aineistojen kanssa. Tämän voidaan katsoa edistävän kilpailua ja lisäävän samalla mahdollisuuksia siihen, että karttapohjainen postinumeroalueaineisto on jatkossa entistä kattavammin ja useamman palveluntarjoajan kautta saatavilla.

10.2.2 Postinumerotiedot saatavilla sekä raaka- että paikkatietomuodossa

Postinumerotietojen avoimuuden edistämiseksi voitaisiin edellyttää postilaissa, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena olisi tarjota maksuttomasti kaikkien saataville raakamuotoisten postinumerotietojen lisäksi postinumeroalueiden digitoidut raja-aineistot paikkatietomuodossa. Muutokset voitaisiin sisällyttää postilain 37 §:n 3 momenttiin.

Jos postinumeroalueiden digitoidut raja-aineistot olisivat paikkatietomuodossa kaikkien saatavilla, lisääntyisi mahdollisuus siihen, että tietoja hyödynnettäisiin entistä enemmän uudenlaisia innovaatioita ja palveluja kehitettäessä sekä käytettäisiin enemmän olemassa olevien tuotteiden laadun parantamiseen. Tämä osaltaan lisäisi kannustinta yrittäjyyteen ja loisi edellytyksiä yritysten kasvulle, mikä saattaisi siten edistää uutta yritystoimintaa Suomessa. Asiaa käsitellään tarkemmin edellä kohdassa 9.1.

Postinumeroalueiden digitoitujen raja-aineistojen tarjoaminen paikkatietomuodossa on tällä hetkellä kuitenkin kilpailtu markkina-alue. Jos tiedot tarjottaisiin jatkossa maksutta

kaikille, yritystoiminta palvelun tarjoamisessa väistämättä heikkenisi. Tällöin on pohdittava sitä, onko tietojen jakamisesta maksutta saatavilla riittävästi hyötyä, jotta aineisto olisi hyödyllistä jakaa kaikkien saataville.

Tällä hetkellä Itella tilaa ulkopuoliselta yritykseltä postinumerorajatiedot paikkatietomuodossa. Tietojen saattaminen paikkatietomuotoon aiheuttaa järjestelmän ylläpitäjälle kustannuksia. Koska tiedot tulisi tarjota kaikkien saataville maksuttomasti, on keskeistä arvioida sitä, miten aineiston tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan. Käytännössä kustannukset voisi kattaa joko Itella tai valtio. Jos Itella veloitetaan tarjoamaan aineisto maksutta kaikkien saataville, se joutuisi myös maksamaan aineiston valmistamisesta, päivittämisestä ja tietojen vapaasta jakelusta aiheutuvat kustannukset, joiden voidaan arvioida olevan useita kymmeniä tuhansia euroja. [Toinen mahdollisuus voisi olla, että paikkatietomuotoinen aineisto hankittaisiin valtion avustuksella, mikä edellyttäisi erillisiä neuvotteluja valtiovarainministeriön kanssa.]

Kun postinumerotiedosto on saatavilla maksutta tämän vuoden alusta alkaen Itellan internet-sivujen ja Ftp-palvelimen välityksellä, on mahdollista, että tiedoston avulla useampi toimija haluaa luoda postinumerotiedostoa hyödyntäen paikkatietomuotoisen kartta-aineiston postinumeroalueista. Jo pelkästään raakamuotoisen aineiston avaaminen voi siten johtaa siihen, että postinumerotiedot ovat jatkossa saatavilla useammassa muodossa ja myös entistä useampi toimija tarjoaa palvelua myös karttapohjaisesti. Lisäksi on todennäköistä, että markkinaehtoisesti tuotettu palvelu kehittyy nopeammin ja voi olla myös laadukkaampaa verrattuna palveluun, johon postinumerojärjestelmän ylläpitäjä veloitettaisiin ilman taloudellista hyötyä palvelun tarjoamisesta.

10.3 Johtopäätökset

Työryhmän yhtenä tehtävänä oli arvioida, olisiko tarkoituksenmukaista siirtää postinumerojärjestelmän ylläpito postiyritykseltä Viestintävirastolle, mahdollisen siirron aikataulua ja sen aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia sekä tarvittavia lainsäädäntötoimia.

Työryhmä katsoo, että postinumerojärjestelmän ylläpitoa ei ole edellä tässä jaksossa esitettyjen perusteiden vuoksi tarkoituksenmukaista siirtää Viestintävirastolle. Järjestelmän siirto viranomaiselle on hallinnollisesti raskas prosessi, jonka voidaan arvioida aiheuttavan merkittäviä kustannuksia viranomaiselle. Järjestelmä on keskeinen osa postiyrityksen toiminnanohjausta, jolloin on tarkoituksenmukaista, että se säilyy postiyrityksen hallinnassa. Postiyritys vastaa tällöin myös järjestelmän ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Järjestelmän siirron toiselle toimijalle tulisi myös olla viimesijainen keino siinä tilanteessa, että muita keinoja ei ole saavuttaa haluttua lopputulosta. Työryhmä katsoo, että postinumerojärjestelmän avoimuutta voidaan parantaa myös keveämmin keinoin, joiden avulla myös muut toimijat pääsevät vaikuttamaan esimerkiksi postinumerojärjestelmään tehtäviin muutoksiin sekä muutoinkin tarvittaessa kehittämään postinumerojärjestelmän avoimuutta.

Työryhmä katsoo, että postinumerojärjestelmän ylläpitoon olisi tarkoituksenmukaisinta *perustaa uusi neuvoo-antava toimikunta*, jonka kautta myös muut toimijat ja intressitahot voivat vaikuttaa esimerkiksi postinumeromuutoksiin jo ennakolta. Lisäksi toimikunta voisi toimia myös muutoin vakiintuneena kanavana postinumerojärjestelmän kehittämisessä. Toimikunnan perustaminen ei aiheuttaisi yhtä merkittäviä kustannuksia verrattuna siihen, että postinumerojärjestelmän ylläpito siirrettäisiin kokonaisuudessaan viranomaisten tehtäväksi. Työryhmän ehdotusta toimikunnan perustamiseksi käsitellään tarkemmin seuraavassa jaksossa 11.1.

Työryhmän keskeisenä tehtävänä oli myös arvioida, miten postinumerojärjestelmän ja osoiterekisterin avoimuutta voidaan parantaa siten, että järjestelmiä koskevia tietokantoja voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusia palveluja ja toimintoja kehitettäessä.

Työryhmä katsoo, että *postinumerotiedosto tulisi olla kaikkien saatavilla raakamuodossa*, jotta sitä voitaisiin paremmin hyödyntää uusia palveluja ja toimintoja kehitettäessä. Työryhmä katsoo, että postinumerotiedoston saattaminen vapaasti kaikkien saataville ei aiheuta postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle merkittäviä kustannuksia. Tiedosto on ollut 1.1.2013 alkaen saatavilla vapaasti Itellan internet-sivuilta ja Ftp-palvelimelta. Aineisto oli myös tätä aikaisemmin saatavilla pienehkällä kustannuksella, millä ei voida katsoa olleen suurta merkitystä postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle. Itella tuottaa tiedoston omaa toimintaansa varten joka tapauksessa, joten tiedoston päivittäminen ja muuttaminen eivät myöskään aiheuta Itellalle sellaista uutta työtä, jota yritys ei tekisi jo oman toimintansa vuoksi.

Työryhmä ei sen sijaan katso, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjä tulisi velvoittaa pitämään postinumeroalueiden tietoja maksutta tarjolla myös paikkatietomuodossa. Työryhmän näkemyksen mukaan ei voida pitää kohtuullisena asettaa edellä mainittu vaatimus postiyritykselle, joka ei tuota aineistoa itse ja joka joutuisi veloitteen myötä itse investoimaan aineiston toteuttamiseen joko tuottamalla sen itse taikka ostamalla sen ulkopuoliselta. Jos postinumerojärjestelmän ylläpitäjä ostaisi paikkatiedon ulkopuoliselta, sen olisi huolehdittava aineiston avaamisesta ja edelleen jakamisesta aiheutuvista lisenssimaksuista, jotka ovat merkittävästi suuremmat kuin siinä tapauksessa, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjä ostaa aineiston vain omaan käyttöönsä. Jos järjestelmän ylläpitäjä tuottaisi palvelun itse, sen olisi huolehdittava palvelun luomisesta aiheutuvista investointikustannuksista sekä palvelun ylläpidosta ja järjestelmän teknisestä kehittämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Työryhmän arvion mukaan postinumerojärjestelmän ylläpitäjän mahdollinen velvoite tarjota postinumeroalueet karttamuotoisesti kaikkien saataville aiheuttaisi myös jonkin verran kielteisiä vaikutuksia paikkatietomarkkinoille. Jos tiedot tarjottaisiin jatkossa maksutta kaikkien saataville, postinumeroalueiden tarjoaminen karttamuotoisesti ei olisi enää markkinaehtoisesti yhtä kannattavaa kuin se on nykyisin. Tällä olisi negatiivinen vaikutus paikkatietomarkkinoille, joiden toiminnassa postinumeroalueiden tarjoaminen karttamuodossa on yksi palvelukokonaisuus.

Työryhmän näkemyksen mukaan postinumeroalueiden saanti avoimesti karttamuodossa voisi kuitenkin synnyttää myös uudenlaisia palveluita ja mahdollisuuksia uusille yrityksille ja muille toimijoille. Tietojen saanti maksuttomasti olisi siten omiaan aiheuttamaan myös positiivisia hyötyjä markkinoille ja uudelle innovaatiotoiminnalle. Työryhmä pitää kannatettavana sitä, että postinumeroaluetietojen avointa saatavuutta edistetään. Työryhmän näkemyksen mukaan velvoite tarjota postinumeroaluetiedot maksutta avoimesti kaikkien saataville soveltuisi kuitenkin paremmin valtion virastolle, joka tuottaa aineistoa omaa toimintaansa varten, kuin yritykselle, joka ei tuota aineistoa itse.

Työryhmän saamien tietojen mukaan Tilastokeskus arvioi parhaillaan sitä, mitä tuotteitaan se voisi saattaa avoimesti kaikkien saataville. Tilastokeskuksen arvion taustalla on valtiovarainministeriön hanke (JulkICT-strategia), jonka tarkoituksena on edistää julkisen hallinnon tietovarantojen avoimuutta. Tilastokeskus tarjoaa tällä hetkellä postinumeroaluetietoja karttamuodossa maksullisesti. Työryhmä pitää tärkeänä, että Tilastokeskuksen selvityksen yhteydessä arvioidaan myös sitä, olisiko postinumeroalueet karttamuodossa mahdollista saattaa maksutta avoimesti kaikkien saataville, jotta aineistoa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusien palvelujen kehittämisessä.

11. Ehdotukset järjestelmän kehittämiseksi ja avoimuuden parantamiseksi

11.1 Postinumerojärjestelmän hallinta ja ylläpito

TAVOITE: Parantaa mahdollisuutta vaikuttaa postinumeroita koskeviin muutoksiin jo varhaisessa vaiheessa sekä edistää tiedonkulkua.

TOIMENPITEET:

1) Perustetaan uusi neuvoo-antava postinumerotoimikunta.

Postilaissa säädettäisiin uudesta neuvoo-antavasta toimikunnasta. Toimikunnan tehtävistä voitaisiin säätää uudessa postilain 37 a §:ssä. Pykälässä säädettäisiin tarkemmin toimikunnan tehtävistä ja työskentelystä. Toimikunnan nimittäisi liikenne- ja viestintäministeriö.

Toimikunnan tehtävänä olisi antaa suosituksia postinumeromuutoksia koskien. Toimikunta voisi ottaa asian käsiteltäväkseen joustavasti siten, että se voisi käsitellä laajat ja merkittävät muutokset, jotka vaikuttavat keskeisesti muihin postiyrityksiin ja tarkoituksenmukaisesti toimijoihin tai vaikuttaisi laajasti postin käyttäjiin. Tällaisia olisivat esimerkiksi kuntaliitosten aiheuttamat muutokset ja laajat kunnan sisäiset postinumeromuutokset, postinumerorakenteen muuttaminen tai postinumeroalueen lakkauttaminen.

Toimikunta voisi myös jättää käsittelemättä sellaiset tapaukset, jossa se katsoo, että muutoksella ei ole merkittävää yhteiskunnallista, taloudellista tai merkittävää vaikutusta postin käyttäjille, muille postiyrityksille ja keskeisille toimijoille, jotka hyödyntävät postinumerojärjestelmää omassa toiminnassaan. Tällaisia tapauksia voisivat olla esimerkiksi postinumeroon liittyvän osoitetoimipaikan nimenmuutokset ja muutokset, jotka koskevat vain vähäistä määrää postinsaajatalouksia tai ne koskevat postinumerojärjestelmän ylläpitäjän omassa postinohjausprosessissa käytettäviä ns. teknisiä postinumeroita. Toimikunta voisi jättää käsittelemättä myös esimerkiksi sellaiset muutokset, jotka on toteutettava pikaisesti esimerkiksi kunnan tekemien liikennejärjestelyjä koskevien muutosten huomioonottamiseksi postinjakelussa, eikä muutosaikataulun vuoksi käsittelyä toimikunnassa voida järjestää.

Tarkoituksena on, että postinumerotoimikunta laatii työjärjestyksen, jossa määritellään tarkemmin toimikunnan tehtävät, asioiden ratkaisuperiaatteet ja asioiden käsittelymenettely toimikunnassa. Toimikunta voisi työjärjestyksessään laatia yksityiskohtaisemman menettelyn siitä, miten asia otetaan toimikunnan käsiteltäväksi, vaatiiko asian ottaminen käsiteltäväksi esimerkiksi yhden tai useamman toimikunnan jäsenen kannatuksen sekä mitkä asiat ovat esimerkiksi sellaisia, että toimikunta ei katso tarpeelliseksi käsitellä niitä toimikunnassa.

Toimikunnan yhtenä tehtävänä olisi myös arvioida postinumeromuutosten mahdollisia vaikutuksia postiyrityksiin, muihin tarkoituksenmukaisesti toimijoihin sekä postin käyttäjiin. Toimikunnan tulisi ottaa huomioon kannanottoja ja suosituksia laatissaan eri toimijoiden, postin käyttäjien ja intressiryhmien tarpeet. Toimikunta voisi myös arvioida, miten postinumerojärjestelmää voitaisiin tulevaisuudessa kehittää siten, että järjestelmän muutoksissa otetaan huomioon järjestelmän ylläpitäjän, muiden postiyritysten ja järjestelmää hyödyntävien yritysten, postin asiakkaiden, hätäkeskuslaitoksen, pelastusviranomaisten, väestötietojärjestelmän ylläpitäjän sekä muun julkisen hallinnon tarpeet.

Toimikunta voisi toimia myös yhteistyöfoorumina alan toimijoiden ja viranomaisten kesken esittämällä suosituksia postinumeroaluerajoihin ja niiden muodostamisprosessiin sekä käsittelemällä postinumerojärjestelmään liittyviä epäjohtonmukaisuuksia. Toimikunta voisi luoda esimerkiksi yhtenäiset käytänteet siihen, kuinka postinumeroaluejakoa päivitetään. Toimikunta voisi käsitellä myös esimerkiksi sitä, miten postinumeroaluetietojen saatavuutta karttamuodossa voitaisiin jatkossa edistää ja millaisia hyötyjä tietojen maksuttomalla saatavuudella voisi käytännön tasolla olla.

Postinumerojärjestelmän ylläpitäjä vastaisi postinumeroita koskevien muutosten valmistelemisesta toimikunnalle. Postinumerojärjestelmän ylläpitäjä voisi tuoda keskitetysti postinumerojärjestelmään tehtävät muutokset toimikunnalle tiedoksi esimerkiksi neljä kertaa vuodessa, minkä jälkeen postinumerotoimikunta voisi käsitellä muutosehdotuksia. Postinumerotoimikuntaan voitaisiin tuoda tiedoksi myös ne asiat, joista on tehty tämän luvun kohdassa 3 tarkoitettu aloite postinumerojärjestelmän ylläpitäjän aloite- ja tiedotuskanavan kautta.

Toimikunta olisi laajapohjainen, ja sen jäsenistö koostuisi eri organisaatioiden edustajista. Toimikunnan puheenjohtajuus olisi Viestintävirastolla. Toimikunnan sihteerinä toimisi postinumerojärjestelmän ylläpitäjä.

Toimikunnan työ ei edellyttäisi yhtä merkittäviä taloudellisia resursseja kuin siinä tilanteessa, että järjestelmän ylläpito siirrettäisiin kokonaisuudessaan Viestintävirastolle. Toimikunnan työ edellyttäisi kuitenkin jonkin verran resursseja Viestintävirastolta ja Itellalta.

Postinumerojärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena olisi ottaa huomioon neuvoa-antavan toimikunnan suositukset ja kannanotot omassa toiminnassaan. Toimikunnan suositukset eivät olisi velvoittavia, mutta postinumerojärjestelmän ylläpitäjän edellytettäisiin huolellisesti ja avoimesti perustelevan kantansa siinä tapauksessa, että se poikkeaa toimikunnan antamasta suosituksesta.

Toimikunnan työskentely olisi avointa. Toimikunnan käsittelemiin asioihin voisi kuka tahansa kertoa oman kantansa. Tiedot toimikunnan käsittelemistä asioista olisivat saatavilla esimerkiksi internetin välityksellä.

Ehdotus postilain uudeksi 37 a §:ksi on seuraavalla sivulla.

37 a § Postinumerotoimikunta

Liikenne- ja viestintäministeriö voi asettaa postinumerotoimikunnan, jonka tarkoituksena on antaa suosituksia postinumerojärjestelmän kehittämiseksi ja käsitellä postinumeroita koskevia muutoksia.

Toimikunnassa ovat edustettuina postiyrietykset sekä muut tarkoituksenmukaiset viranomaiset ja toimijat. Toimikunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä tarvittava määrä muita jäseniä, jotka liikenne- ja viestintäministeriö määrää x vuodeksi kerrallaan. Kullekin jäsenelle on lisäksi määrättävä henkilökohtainen varajäsen. Toimikunta kokoontuu puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan kutsusta. Postinumerojärjestelmän ylläpitäjän on valmisteltava toimikunnan käsiteltäväksi tulevat asiat.

Toimikunnan tehtävänä on

- 1) arvioida postinumeroa koskevien muutosten vaikutuksia postiyrietyksille, kansalaisille ja muille tarkoituksenmukaisille toimijoille;
- 2) antaa arvioinnin perusteella suosituksia postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle sekä
- 3) tehdä tarvittaessa ehdotuksia postinumerojärjestelmän ylläpitäjälle postinumerojärjestelmän kehittämiseksi.

Postinumerojärjestelmän ylläpitäjän on otettava toiminnassaan huomioon toimikunnan suositukset ja ehdotukset. Postinumerojärjestelmän ylläpitäjän on perusteltava kantansa, jos se poikkeaa toimikunnan suosituksesta tai ehdotuksesta.

2) Viestintäviraston määräyksenantovaltuus postinumerojärjestelmään liittyen

Postilaissa mahdollistettaisiin se, että Viestintävirasto voisi tarvittaessa antaa tarkempia esimerkiksi teknisluonteisia määräyksiä postinumerojärjestelmään liittyen. Viestintäviraston määräykset voisivat sisältää esimerkiksi tarkempia säännöksiä siitä, miten ja missä muodoissa postinumerojärjestelmän tiedot tulee olla julkisesti saatavilla.

3) Tiedote- ja aloitekanava postinumeromuutosten avoimuuden parantamiseksi

Luotaisiin käyttöliittymä (nettisivut, postiosoite) tiedotus- ja aloitekanavaksi, jonka kautta olisi avoin mahdollisuus tehdä yksityiskohtaisia ja konkreettisia postinumeromuutosesityksiä sekä mahdollisuus seurata millaisia muutosesityksiä on vireillä sekä kommentoida niitä esimerkiksi tietystä määräajassa. Tiedotus- ja aloitekanavaa ylläpitäisi postinumerojärjestelmän ylläpitäjä.

Tiedote- ja aloitekanava mahdollistaisi sen, että postiyrietykset ja muut toimijat voisivat tuoda esille ehdotuksiaan postinumerojärjestelmän kehittämiseksi. Tiedote- ja aloitekanava toimisi myös väylänä siihen, että myös uudet toimijat ja kansalaiset voisivat tehdä aloitteita postinumerojärjestelmän kehittämiseksi. Uusilla toimijoilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi sellaisia uusia yrityksiä, jotka eivät ole aiemmin hyödyntäneet postinumerojärjestelmää omassa toiminnassaan. Näiden toimijoiden kannalta on olennaista, että postinumerojärjestelmän kehittämiseksi voidaan tuoda ehdotuksia helposti ja yksinkertaisesti.

Tiedote- ja aloitekanava aiheuttaisi jonkin verran lisätyötä Itellalle, sillä sen tulisi käsitellä tulevat ehdotukset, tiedottaa niistä postinumerotoimikunnalle ja arvioitava muutosten vaikutukset sekä se, onko ehdotus mahdollista toteuttaa. Toiminta ei sinänsä kuitenkaan ole Itellalle uusi, sillä muutoksia voi jo nykyisin esittää Itellalle. Tiedote- ja

aloitekanavan tarkoituksena olisi erityisesti helpottaa ehdotusten tekemistä, mikä voi toki lisätä ehdotusten määrää ja aiheuttaa sitä kautta myös lisätyötä.

11.2 Postinumeroaineiston avoimuus

TAVOITE: Postinumerotiedot ovat avoimesti kaikkien saatavilla siten, että tietoja voidaan hyödyntää helposti uusia palveluja ja toimintoja kehitettäessä.

TOIMENPITEET:

Edellytetään postilaissa, että postinumerojärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena olisi tarjota postinumerotiedot maksuttomasti raakamuodossa kaikkien saataville.

Postilaissa säädettäisiin velvollisuudesta asettaa postinumerotiedot julkisesti nähtäville siten, että ne ovat saatavilla yhtenä tiedostona ja ladattavissa esimerkiksi käyttäjien omalle koneelle. Muutos voitaisiin sisällyttää postilain 37 §:n 3 momenttiin.

Käytännössä postinumerotiedosto on ollut maksuttomasti saatavilla Itellan internet-sivujen ja Ftp-palvelimen kautta 1.1.2013 alkaen. Jatkossa velvoite ehdotetaan sisällytettäväksi postilakiin. Tietojen olisi oltava saatavilla maksutta käyttökelpoisessa muodossa, jolla tarkoitetaan esimerkiksi koneluettavuutta ja uudelleenkäytettävyyttä. Olennaista on, että tiedot ovat saatavilla helppokäyttöisesti siten, että tietoja voidaan jatkojalostaa ja niitä voidaan hyödyntää muissa palveluissa ja toiminnoissa.

Uudistuksen yhteydessä postilain 37 §:n 3 momentin yhteydestä voitaisiin samalla poistaa nyt jo vanhentunut säännös siitä, että tiedot on luovutettava postitoiminnan hoitamiseksi käyttökelpoisessa muodossa sekä kustannussuuntautuneella hinnalla ja avoimin ja syrjimättömin ehdoin.

Postilakia ehdotetaan muutettavaksi seuraavasti:

Postilain 37 §:n 3 momentti Postinumerojärjestelmä

NYKYINEN	EHDOTUS
<p>Postinumerojärjestelmää ylläpitävän postiyrityksen tulee pitää postinumerojärjestelmän sisältämiä tietoja julkisesti nähtävillä. Postiyrityksen tulee lisäksi luovuttaa pyydettyä tietoja postinumerojärjestelmästä. Tiedot on luovutettava postitoiminnan hoitamiseksi käyttökelpoisessa muodossa sekä kustannussuuntautuneella hinnalla ja avoimin ja syrjimättömin ehdoin.</p>	<p>Postinumerojärjestelmää ylläpitävän postiyrityksen tulee pitää postinumerojärjestelmän sisältämiä tietoja julkisesti nähtävillä. <i>Tietojen on oltava maksutta saatavilla käyttökelpoisessa muodossa siten, että ne ovat helposti sähköisesti ladattavissa.</i></p>

Lähdeluettelo

Dekkers, M., Polman F., te Velde, R. ja M. de Vries. MEPSIR - Measuring European Public Sector Information Resources. Final Report of Study on Exploitation of public sector information – benchmarking of EU framework conditions,

http://ec.europa.eu/information_society/policy/psi/docs/pdfs/mepsir/final_report.pdf

Euroopan Komissio 2000, Report for the European Commission, Directorate General for the Information Society,

http://ec.europa.eu/information_society/policy/psi/docs/pdfs/pira_study/2000_1558_en.pdf.

Euroopan Komissio KOM (2011) 882, Avoin data – Innovoinnin, kasvun ja läpinäkyvän hallinnon moottori. Komission tiedonanto Euroopan Parlamentille, Neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle,

http://ec.europa.eu/information_society/policy/psi/docs/pdfs/opendata2012/open_data_communication/fi.pdf.

Hermans, Outi ja Raine 2009. Paikkatietojen yhteiskäyttö ja jakeluperiaatteet – Hinnoitteluperiaatteiden analyysi ja Kansantaloudellisten vaikutusten simulointi.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen julkaisu, <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1194.pdf>

Julkisen hallinnon tietoarkkitehtuuriluonnos 4.4.2011.

Julkishallinnon tietoluovutusten periaatteet ja käytännöt, Valtiovarainministeriö 2/2012.

Kiuru, Pertti, Mäkelä, Jaana, Huvio, Petteri, Avoimen julkisen tiedon hyödyntämisen potentiaalista suomalaisissa yrityksissä, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun pienyrityskeskus, Aalto-yliopiston insinööritieteiden korkeakoulun maankäyttötieteiden laitos, Diges ry 30.4.2012.

Maanmittauslaitos 2012, <http://maastotiedotauki.blogspot.fi/>.

Otajärvi, Jukka, Paikkatietojen hyödyntäminen Elisalla, Paikkatietomarkkinat 4.11.2009.

http://www.paikkatietoikkuna.fi/c/document_library/get_file?uuid=a4dd03aa-122e-44e9-9819-f78aba0ea69f&groupId=108478.

Pira International Ltd, 2000. Commercial exploitation of Europe's Public Sector Information.

Poikola, Antti, Kola, Petri, Hintikka, Kari A., Julkinen data - johdatus tietovarantojen avaamiseen. Liikenne- ja viestintäministeriö, Helsinki (2010).

Teiniranta, Riitta, 2011. OIVA-palvelun avoimet ympäristötietoaineistot. Esitys Paikkatietomarkkinoilla 2.11.2011,

http://www.maanmittauslaitos.fi/sites/default/files/Teiniranta_SYKE_20111102.pdf.